Tweede Kamer der Staten-Generaal

2

Vergaderjaar 2020–2021

29 279 Rechtsstaat en Rechtsorde

Nr. 656

VERSLAG VAN EEN COMMISSIEDEBAT

Vastgesteld 23 juni 2021

De vaste commissie voor Justitie en Veiligheid en de vaste commissie voor Infrastructuur en Waterstaat hebben op 3 juni 2021 overleg gevoerd met de heer Dekker, Minister voor Rechtsbescherming, en de heer Grapperhaus, Minister van Justitie en Veiligheid, over:

- **de brief van de Minister van Justitie en Veiligheid d.d. 9 november 2020 inzake evaluatierapport Nederland OESO «Working Group on Bribery» en reactie op rapport «Exporting Corruption» (Kamerstuk 29 911, nr. 294);**
- **de brief van de Minister van Justitie en Veiligheid d.d. 12 november 2020 inzake zesde voortgangsrapportage programma modernisering wetboek van strafvordering (Kamerstuk 29 279, nr. 625);**
- **de brief van de Minister van Justitie en Veiligheid d.d. 13 november 2020 inzake onderzoek gebruik videoconferentie ten aanzien van de verdachte (Kamerstuk 29 279, nr. 626);**
- **de brief van de Minister voor Rechtsbescherming d.d. 23 november 2020 inzake stand van zaken tenuitvoerlegging geldelijke sancties (Kamerstuk 29 279, nr. 629);**
- **de brief van de Minister van Justitie en Veiligheid d.d. 7 december 2020 inzake reactie op rechtsvergelijkend WODC-onderzoek naar discriminatie als strafverzwaringsgrond bij strafbare feiten (Kamerstukken 29 279 en 30 950, nr. 631);**
- **de brief van de Minister van Justitie en Veiligheid d.d. 9 december 2020 inzake onderzoeksrapport over «Toepassing draagkrachtbeginsel geldboetes» (Kamerstuk 35 570 VI, nr. 89);**
- **de brief van de Minister voor Rechtsbescherming d.d. 20 januari 2021 inzake positieve voordracht tot gratie in de zaak Cevdet Y. (Kamerstuk 29 452, nr. 240);**
- **de brief van de Minister voor Rechtsbescherming d.d. 12 januari 2021 inzake WODC-onderzoek verplicht financieel toezicht binnen het (jeugd)strafrecht (Kamerstuk 35 570 VI, nr. 95);**
- **de brief van de Minister van Justitie en Veiligheid d.d. 15 december 2020 inzake verslag door Centraal Informatiepunt Onderzoek Telecommunicatie (CIOT) van de audits over 2017 en 2018 (Kamerstuk 35 570 VI, nr. 90);**

kst-29279-656
ISSN 0921 - 7371
's-Gravenhage 2021

- **de brief van de Minister van Justitie en Veiligheid d.d. 15 januari 2021 inzake evaluatie Wet aanpassing regeling vervolgingsverjaring (Kamerstuk 32 890, nr. 9);**
- **de brief van de Minister van Justitie en Veiligheid d.d. 5 februari 2021 inzake opvolging Commissie Feiten en Tarieven (CFT) advies verhogen en verlagen verkeersboetes (Kamerstuk 29 398, nr. 897);**
- **de brief van de Minister van Justitie en Veiligheid d.d. 28 januari 2021 inzake reactie op verzoek commissie over het artikel «Onderzoek van gegevens(dragers)» (Kamerstuk 29 279, nr. 636);**
- **de brief van de Minister van Justitie en Veiligheid d.d. 10 februari 2021 inzake inningspercentage van verkeersboetes door buitenlandse kentekenhouders (Kamerstuk 29 398, nr. 898);**
- **de brief van de Minister van Justitie en Veiligheid d.d. 11 februari 2021 inzake beleidsreactie op het advies – en de onderliggende deelrapportages – van de commissie implementatie nieuw Wetboek van Strafvordering (commissie-Letschert) (Kamerstuk 29 279, nr. 637);**
- **de brief van de Minister voor Rechtsbescherming d.d. 12 februari 2021 inzake beleidsreactie op het evaluatierapport Wet uitbreiding gronden voorlopige hechtenis (Kamerstuk 29 279, nr. 638);**
- **de brief van de Minister van Justitie en Veiligheid d.d. 24 maart 2021 inzake stand van zaken Data Alliantie Strafrechtketen (DAS) (Kamerstuk 29 279, nr. 642);**
- **de brief van de Minister van Justitie en Veiligheid d.d. 29 maart 2021 inzake beleidsreactie bij onderzoeksrapport «Toepassing draagkrachtbeginsel bij geldboetes» (Kamerstuk 35 570 VI, nr. 102);**
- **de brief van de Minister voor Rechtsbescherming d.d. 29 maart 2021 inzake beleidsreactie advies en onderzoek verplicht financieel toezicht (Kamerstuk 35 570 VI, nr. 103);**
- **de brief van de Minister van Justitie en Veiligheid d.d. 31 maart 2021 inzake taskforce «Onze hulpverleners veilig» (Kamerstuk 28 684, nr. 657);**
- **de brief van de Minister van Justitie en Veiligheid d.d. 1 april 2021 inzake «Position paper» inzake een duurzame en toekomstbestendige strafrechtketen (Kamerstuk 29 279, nr. 644);**
- **de brief van de Minister van Justitie en Veiligheid d.d. 16 april 2021 inzake halfjaarrapportage digitalisering strafrechtketen tweede helft juli t/m december 2020 (Kamerstuk 29 279, nr. 646);**
- **de brief van de Minister van Justitie en Veiligheid d.d. 30 april 2021 inzake onderzoek continuïteit in de bekostiging van politie, Openbaar Ministerie en rechtspraak (Kamerstuk 29 279, nr. 649);**
- **de brief van de Minister van Justitie en Veiligheid d.d. 10 mei 2021 inzake stand van zaken aanpak achterstanden strafrechtketen (Kamerstuk 29 279, nr. 651);**
- **de brief van de Minister voor Rechtsbescherming d.d. 10 mei 2021 inzake positieve voordracht tot gratie in de zaak Loi Wah C. (Kamerstuk 29 452, nr. 242);**
- **de brief van de Minister van Justitie en Veiligheid d.d. 17 mei 2021 inzake reactie op verzoek commissie om toezending adviezen in het kader van de beleidsreactie bij het onderzoeksrapport «Toepassing draagkrachtbeginsel bij geldboetes» (Kamerstuk 35 570 VI, nr. 108);**

- **de brief van de Minister voor Rechtsbescherming d.d. 2 juni 2021 inzake reactie op verzoek commissie over het bericht «Leden Adviescollege Levenslanggestraften (ACL) dreigen op te stappen» (Kamerstuk 35 570 VI, nr. 111);**
- **de brief van de Minister voor Rechtsbescherming d.d. 2 juni 2021 inzake afschrift brief aan de Nationale ombudsman inzake gratieverlening aan de levenslang gestrafte Y. (Kamerstuk 29 452, nr. 243).**

Van dit overleg brengen de commissies bijgaand geredigeerd woordelijk verslag uit.

De fungerend voorzitter van de vaste commissie voor Justitie en Veiligheid,
Van Meenen

De fungerend voorzitter van de vaste commissie voor Infrastructuur en Waterstaat,
Agnes Mulder

De griffier van de vaste commissie voor Justitie en Veiligheid,
Brood

Voorzitter: Van Meenen
Griffier: Verouden

Aanwezig zijn acht leden der Kamer, te weten: Azarkan, Ellian, Kathmann, Kuik, Van Meenen, Van Meijeren, Van Nispen en Sneller,

en de heer Dekker, Minister voor Rechtsbescherming, en de heer Grapperhaus, Minister van Justitie en Veiligheid.

Aanvang 14.31 uur.

De **voorzitter**:
Ik open de vergadering van de vaste commissie voor Justitie en Veiligheid. Aan de orde is het debat over strafrechtelijke onderwerpen. Ik heet de Minister voor Rechtsbescherming en de Minister van Justitie en Veiligheid van harte welkom, zo ook hun ambtenaren en de leden. Tot nu toe zijn dat er drie. Dat zijn niet de minsten, maar we verwachten er nog een aantal. De spreektijden zijn van tevoren vastgesteld op vier minuten. Ik zou u willen voorstellen om in eerste instantie te volstaan met twee interrupties. Als u daarmee kunt instemmen, geef ik als eerste het woord aan de heer Van Nispen van de Socialistische Partij voor zijn bijdrage.

De heer **Van Nispen** (SP):
Dank u wel, voorzitter. Allereerst de strafrechtketen. Daarop is jarenlang bezuinigd. Dat heeft tot grote problemen geleid voor de samenleving, voor slachtoffers die op de wachtlijst staan en voor alle mensen die zich voor ons allemaal inzetten en bij wie het werk over de schoenen loopt. Gelukkig is er nu iets gekanteld. Partijen maakten in hun verkiezingsprogramma's geld vrij voor de hele strafrechtketen, maar ook voor de rechtsbijstand. Afgelopen dinsdag is de SP-motie aangenomen die de regering om een plan vraagt om fors te gaan investeren in de hele strafrechtketen, omdat capaciteitsuitbreiding hard nodig is. Mijn vraag vandaag is simpel: hoe gaat deze motie worden uitgevoerd? Op welke wijze gaan de Ministers hiermee aan de slag, om de zaken goed voor te bereiden?
Dan een korte opmerking over levenslang. De Nationale ombudsman was snoeihard in zijn oordeel over de Minister voor Rechtsbescherming met betrekking tot levenslang. De Minister heeft de boel misleid, getraineerd en grondrechten niet nageleefd. Ik vind dat buitengewoon ernstig en wil hierop een reactie van de Minister. Dat gezegd hebbende, sluit ik mij inhoudelijk aan bij wat de heer Sneller van D66 daar nog over gaat zeggen. Ja, zo kan het ook, voorzitter!
Dan kom ik op feitenonderzoek door eigen advocaten, oftewel zelfonderzoek. Dan hebben we het dus over verdachte bedrijven die fraude of corruptie laten onderzoeken door advocaten die ze zelf inhuren. De onderzoeksrapporten van de advocaten worden dan overhandigd aan het Openbaar Ministerie dat daarop een eventuele vervolging of afdoening baseert. Zo ligt het risico op de loer dat het OM zich baseert op partijdig, of zelfs misleidend, onderzoek. De Minister weet dat ik mij hier al heel lang grote zorgen over maak. De advocatenorde heeft nu ook een stevig standpunt ingenomen over intern feitenonderzoek. Zij erkent de risico's die aan zulk onderzoek kleven en bevestigt nog maar eens dat onderzoek door advocaten altijd partijdig is. Dat moet ook zo zijn. Maar waar steeds meer mensen de risico's en de onwenselijkheid van zelfonderzoek door advocaten zien, is de Minister van Justitie en Veiligheid nog steeds van mening dat het goed zou zijn als het Openbaar Ministerie méér gebruik gaat maken van zelfonderzoek. Nu komt er een onderzoek door het WODC naar de praktijk van zelfonderzoeken en het gebruik daarvan door justitie, maar dat duurt nog even, terwijl de risico's heel erg groot zijn. Is de Minister bereid om in ieder geval tot we de resultaten van dat onderzoek

hebben die zelfonderzoeken aan banden te leggen, dus om daarmee te stoppen tot we meer duidelijkheid hebben? Graag een toezegging daarop. Ik noem één voorbeeld. Bij de schikking tussen SHV, de dochterbedrijven daarvan en het OM heeft het OM weer gebruikgemaakt van zulk zelfonderzoek door advocaten. Op deze schikking is heel veel aan te merken, maar één ding stoort me het meest. Het ging om een lage straf met zelfs een korting, omdat SHV zo lekker had meegewerkt aan het onderzoek, onder andere met het aanleveren van een onderzoek dat dus door haar eigen advocaten was uitgevoerd en omdat SHV een gedeelte van de misdragingen zelf had gemeld. Maar SHV meldde het pas zelf nadat journalisten het op het spoor waren gekomen en erover gingen publiceren. Dat is toch niet vrijwillig melden? Dat kan toch niet, Minister? Kunnen we dit aan banden leggen of blijven we strooien met strafkortingen bij ernstige vormen van witteboordencriminaliteit?
Tot slot een onderwerp dat heel lang van de agenda van de Tweede Kamer is verdwenen: inkomensafhankelijke boetes. Er is onderzoek gedaan naar toepassing van het draagkrachtbeginsel voor boetes. De onderzoekers hebben geconcludeerd dat er sprake is van willekeur en risico op rechtsongelijkheid. Dat is wel een heftige conclusie. Die onderzoekers stellen dat het draagkrachtbeginsel systematischer en objectiever toegepast moet gaan worden. De vraag is nu vooral: hoe gaan we dat dan doen, Minister? Is de Minister het met de SP eens dat je een geldboete moet voelen en dat daarom de draagkracht van degene die veroordeeld wordt een belangrijkere rol moet gaan spelen dan nu het geval is? Ziet hij in dat rechtsongelijkheid op die manier kan worden voorkomen? Want het is toch zo dat een boete van € 177 voor iemand met een flexbaan heel heftig is, maar voor een miljonair natuurlijk maar een schijntje? De laatste voelt die nauwelijks en die rijdt de volgende keer weer net zo hard, dus dan bereik je het strafdoel niet, maar de man met die flexbaan voelt dezelfde straf veel en veel harder. Er is geen sprake van gelijke gevallen. Dan kun je dus ook niet spreken van eerlijk straffen. Erkent de Minister dat? In veel landen bestaat er al een systeem om te straffen naar inkomen, naar vermogen of naar beide. De SP vindt dat we dat in Nederland ook meer moeten gaan doen. Want wat doet het met de samenleving als de ene groep er makkelijk mee wegkomt en het merendeel van de bevolking naar verhouding het volle pond mag betalen? Dat vergroot de tegenstellingen in ons land, en daar moet een einde aan komen. Graag een reactie daarop.

De **voorzitter**:
Dank u wel. Er is een interruptie voor u van de heer Ellian van de VVD.

De heer **Ellian** (VVD):
Ik vraag me het volgende af bij het betoog van de heer Van Nispen van de SP: waarom denkt u dat inkomensafhankelijke boetes een eerlijker systeem tot stand zouden brengen? En waarom denkt u dat de aard van het strafbare feit minder belangrijk is dan iemands portemonnee?

De heer **Van Nispen** (SP):
Ik werd hier goed over aan het denken gezet toen ik het rapport «Toepassing draagkrachbeginsel bij geldboetes» van DSP las. Dat staat vandaag ook op de agenda. Daar staat heel duidelijk in: de manier waarop we het nu hebben georganiseerd, leidt tot willekeur en rechtsongelijkheid. Gelijke gevallen moeten gelijk bestraft worden, maar het gaat hier niet om gelijke gevallen. Een standaardstraf opleggen wordt door verschillende mensen heel verschillend gevoeld. Het strafdoel is volgens mij dat je een straf moet voelen. Denk aan een jongere met een flexbaan die een corona-of verkeersboete heeft gekregen. Dan komt zo'n boete kei- en keihard aan. Maar een politicus, een grootaandeelhouder of een directeur van een groot bedrijf voelt zo'n boete nauwelijks. Die zal het de volgende

keer net zo makkelijk nog een keer doen. Dat heeft volgens mij dus niet zo veel te maken met rechtvaardigheid. Maar ik denk wel dat het heel goed is om nader uit te gaan zoeken hoe je zo goed mogelijk rechters, maar later ook het OM en de administratiefrechtelijke handhaving, in staat stelt om over objectieve gegevens te beschikken om eerlijke boetes op te gaan leggen.

De heer **Ellian** (VVD):
Excuus, ik was de microfoon vergeten uit te zetten. Maar dan gaat u er dus van uit dat bij de strafrechtspleging en de straftoemeting door de strafrechter iemands vermogen of inkomen leidend moet zijn. U zegt: dat is eerlijker. Maar is juist het huidige systeem, waarbij bijvoorbeeld voor verkeerd parkeren op straat de boete voor iedereen hetzelfde is, niet veel eerlijker? Is het niet heel gek om te zeggen: iemand die verkeerd parkeert en een bepaald inkomen heeft, moet € 3.000 voor een relatief eenvoudig vergrijp betalen? Dat is toch juist oneerlijk? Dat is toch meer in de richting van een bananenrepubliek?

De heer **Van Nispen** (SP):
Nee, integendeel. Echt, integendeel. Hiermee noemt de heer Ellian bijna alle Europese landen bananenrepublieken. In vijftien Europese landen – dat hebben we onderzocht – heb je al boetes naar draagkracht. Dat is dus niet zo heel raar. Dat staat ook allemaal netjes in dit rapport. Wat de heer Ellian zegt, is dus nogal wat. Bovendien hebben we al artikel 24 van het huidige Wetboek van Strafrecht. Daar staat gewoon het draagkracht-beginsel in. Als de heer Ellian daar zo op tegen is, dan kan hij een initiatiefwet indienen om dat te schrappen. Die heb ik nog niet gezien. Maar daar ben ik erg benieuwd naar. Dan zouden we die discussie daarover kunnen voeren. Het probleem is juist dat dat artikel een soort slapend bestaan leidt, dat het niet wordt toegepast zoals het bedoeld is, dat rechters de gegevens niet hebben om eerlijke straffen op te leggen en dat het van plaats tot plaats verschilt hoe rechters dat artikel toepassen. Er is dus eigenlijk sprake van een dubbele rechtsongelijkheid: je hebt willekeur, afhankelijk van de rechter die je treft, en je hebt ook ongelijkheid, omdat je niet eerlijk wordt gestraft. Eenzelfde boete komt bij persoon A namelijk veel en veel harder aan dan bij persoon B. Juist om die reden denk ik dat er nu geen sprake is van eerlijke straffen. Daar moeten we juist iets aan gaan doen.

De **voorzitter**:
Ik zie dat er interruptie voor u is van de heer Van Meijeren.

De heer **Van Meijeren** (FVD):
Ik hoor de heer Van Nispen zeggen: een boete komt bij de ene persoon veel harder aan dan bij de andere persoon en daarom zou de hoogte van boetes naar draagkracht moeten worden vastgesteld. Ook een vrijheids-straf komt bij de ene persoon veel harder aan dan bij de andere persoon. Iemand die thuiszit met een bijstandsuitkering en geen vrouw en kinderen heeft, wordt veel minder hard geraakt door een vrijheidsstraf dan iemand die een baan heeft en daardoor van alles kan verliezen, zoals zijn baan en zijn gezin. Vindt u dan ook dat daarin onderscheid gemaakt moet worden, naargelang hoe hard de straf aankomt bij een misdadiger?

De heer **Van Nispen** (SP):
Ik denk dat ik de vraag wel begrijp, maar ik ben het er echt volstrekt niet mee eens. Volgens mij is persoonlijke vrijheid voor ieder mens evenveel waard. Of iemand nou thuiszit, door wat voor omstandigheden dan ook, betaald werk verricht of wat dan ook: persoonlijke vrijheid is een grondrecht. Er zijn vanuit het strafrecht goede redenen om, als een rechter dat oplegt, iemand zijn vrijheid te ontnemen. Dat is gevangenisstraf. Maar

dat is volgens mij echt voor ieder mens evenveel waard. Nee, ik ben het er dus niet mee eens dat het voor de ene persoon harder aankomt dan voor de andere.

De heer **Van Meijeren** (FVD):
Een korte reactie. Als er een vrijheidsstraf van twee weken wordt opgelegd, dan kan dat voor iemand betekenen dat hij zijn vrouw verliest, zijn baan kwijtraakt oftewel dat zijn hele leven daardoor overhoop gegooid wordt. Iemand die geen baan en gezin heeft zit twee weken een straf uit en gaat daarna weer over tot de orde van de dag. Ziet u dat verschil? Of bent u daadwerkelijk van oordeel dat in alle gevallen een vrijheidsstraf even hard aankomt omdat iedereen evenzeer gehecht is aan zijn persoonlijke vrijheid?

De heer **Van Nispen** (SP):
Om te beginnen denk ik dat de heer Van Meijeren en ik echt een volstrekt verschillend mensbeeld hebben. Maar goed, dat mag. Ik begrijp de vraag wel, maar het is nu al zo dat rechters maatwerk mogen leveren. Die hebben een persoon voor zich. Een gevangenisstraf krijg je in Nederland niet zomaar. Er wordt ook rekening gehouden met de omstandigheden van mensen. Het punt is nou juist ... Nee, ik ben het er niet mee eens. Een gevangenisstraf komt, vind ik, bij iedereen even zwaar aan, al kunnen rechters rekening houden met de omstandigheden van het geval: of iemand betaald werk heeft of niet, noem het allemaal maar op. Daar kan een rechter goed naar kijken. Maar het probleem is nou juist dat er bij dit onderwerp nauwelijks naar wordt gekeken, omdat er geen objectieve gegevens zijn over inkomens en vermogens. Dat hebben we niet georganiseerd. Dat is eigenlijk mijn oproep aan de Minister in dit debat: laat het niet alleen een probleem zijn van de rechters, want dat is het nu. De rechters zijn hier zelf over begonnen. Laten we die principiële discussie hier voeren en zorgen dat rechters gegevens in handen hebben om afgewogen individueel maatwerk te leveren. Dat is volgens mij heel erg belangrijk.

De **voorzitter**:
Dank u wel. Dan is het woord aan de heer Ellian van de VVD voor zijn bijdrage.

De heer **Ellian** (VVD):
Voorzitter. De omvang van de agenda dwingt tot het maken van een selectie, waarmee natuurlijk niet is gezegd dat andere onderwerpen minder belangrijk zouden zijn. Ik loop er enkele langs, te beginnen met het draagkrachtbeginsel. Als ik het goed begrijp, wordt nader onderzoek gedaan, in ieder geval door de rechtspraak, naar de toepassing van het draagkrachtbeginsel. Uit het onderzoek dat aan de Kamer is gestuurd, zou blijken dat dit beginsel niet uniform wordt toegepast en dat onduidelijkheid zou bestaan over de wijze waarop het beginsel moet worden toegepast.
Voorzitter. Uniformering van een beginsel en een duidelijke toepassing is vanzelfsprekend van belang voor de strafrechtspleging. Maar ik hecht eraan te benadrukken dat uit de wetsgeschiedenis van de artikelen 23 en 24 Strafrecht volgt dat het draagkrachtbeginsel op zichzelf geen centrale rol speelt bij de oplegging van een geldboete. Dit lijken de onderzoekers wel te vooronderstellen. Het draagkrachtbeginsel is een omstandigheid die meegewogen kan worden bij de strafoplegging. Graag verneem ik hoe de Minister tegen deze uitkomst van het onderzoek aankijkt, ook indachtig het standpunt van het Openbaar Ministerie.

De **voorzitter**:
Er is een interruptie voor u van de heer Van Nispen.

De heer **Van Nispen** (SP):
Ik ben met de heer Ellian vandaag vaak in discussie geweest over dit onderwerp, dus ik zal het nu kort houden. Hij stelt nu één vraag aan de Minister over één conclusie van het onderzoek, maar hoe kijkt hij dan aan tegen de conclusie van dit onderzoek dat er sprake is van willekeur en dat dit leidt tot rechtsongelijkheid?

De heer **Ellian** (VVD):
Ik denk, zonder dat ik daarmee een waardeoordeel wil geven over het werk van de onderzoekers, dat dat een wat stevige conclusie is. Dat schrijft het Openbaar Ministerie ook. Het Openbaar Ministerie vraagt ook: welk probleem gaan we precies oplossen en welk probleem signaleren de onderzoekers precies? Want wat er volgens mij gesignaleerd is, is dat als advocaten van verdachten, of op dat moment bijna strafrechtelijk daders, een beroep doen op dat draagkrachtbeginsel, het onduidelijk is hoe rechters dat beroep dan beoordelen. Dat is inderdaad wat willekeurig, maar dat betekent nog niet dat het draagkrachtbeginsel op zichzelf willekeurig wordt toegepast.

De heer **Van Nispen** (SP):
Nee, precies. Er is dus wel een probleem. Het Openbaar Ministerie zegt alleen: we weten niet hoe groot het probleem is, maar ja, dat weet je ook niet omdat je niet weet wat je niet weet. De advocatuur en de rechtspraak wijzen er in brieven juist op dat er wel een probleem is en dat zij vinden dat er iets aangepast moet worden. Er is op dit moment toch sprake van een dubbele ongelijkheid, omdat er én sprake is van verschil per rechtbank omdat ze niet over uniforme en objectieve gegevens beschikken, maar ook – dat is toch het principiële punt; ik weet dat de heer Ellian het daar niet mee eens is – omdat het nogal wat uitmaakt hoe je een straf in je portemonnee voelt. Het maakt nogal wat uit of u een verkeersboete krijgt of iemand die een flexcontract heeft.

De heer **Ellian** (VVD):
Dat denk ik eerlijk gezegd niet, omdat u er dan nog steeds van uit blijft gaan dat hoe zwaar je de boete voelt in je portemonnee leidend is bij de uitgangspunten van het strafrecht. Ik denk niet dat dat zo is. Je hebt ook het gegeven dat je een aantekening krijgt in je justitiële documentatie. Ook dat speelt een rol. Een rol speelt ook dat straftoepassing proportioneel moet zijn, ook als het gaat om het recht op eigendom. Maar dat is een veel fundamentelere discussie, die ik graag op een ander moment een keer met u voer. U vraagt twee keer naar de conclusie van de onderzoekers. Ik denk dat de oplossing daarvoor kan zijn – daar ligt misschien een taak voor de Minister; dat weet ik niet – dat als advocaten een beroep doen op dat beginsel, duidelijk wordt, en er dus geen willekeur zit bij rechtbanken, hoe dat beroep beoordeeld wordt en aan de hand van welke maatstaven de rechter dan tot een oordeel komt. Ik denk dat dat kan helpen bij in ieder geval enige uniformering. Vandaar ook mijn vraag aan de Minister.

De **voorzitter**:
Dank u wel. Gaat u verder.

De heer **Ellian** (VVD):
Ik was bij het punt, dat niemand zal verbazen, dat de VVD tegen inkomensafhankelijke boetes is, niet omdat de één een boete makkelijker kan betalen dan de ander, maar vooral omdat geldboetes in verhouding staan tot de ernst van het strafbare feit. Dat is een duidelijk objectiveerbaar uitgangspunt. Niet het inkomen of vermogen van de dader staat centraal, maar de ernst van het gepleegde feit, en dat moet zo blijven. Graag verneem ik of de Minister dit met mij eens is.

De **voorzitter**:
Een ogenblik. Er is nog een interruptie voor u, van de heer Azarkan van DENK.

De heer **Azarkan** (DENK):
Ook een beetje naar aanleiding van de eerste interruptie van de heer Ellian. Eigenlijk zegt hij: ja, als we gewoon hetzelfde basisbedrag in absolute zin als boete opleggen, dan is dat het meest eerlijke. Maar nou deed zich het voorbeeld voor van de eerste coronaboete. Die was € 390. Nou kan ik me voorstellen ... Ik heb het ook van dichtbij meegemaakt. Ik heb een kennisje van 19. Die hield – even kijken, wat was het ook alweer? – 28 centimeter te weinig afstand. De boa stond erbij en zei: ja, dit is echt 1,18 meter en het had 1,50 moeten zijn. Die kreeg een boete van € 390. Nou kan ik me ook voorstellen ... We hadden ook een Minister. Die overtrad ook de regels en kreeg ook € 390. Zegt de heer Ellian nou dat als je een Minister bent met dat inkomen, dan € 390 voor allebei hetzelfde aanvoelt en dat dat rechtvaardig is ten opzichte van iemand die 19 is?

De heer **Ellian** (VVD):
In dit specifieke geval denk ik eerlijk gezegd van wel. Ik wacht even met het geven van een antwoord, omdat ik de beelden terughaal van de Minister in dat debat, waar u ook deel van uitmaakte. Ik geloof dat die boete niet vanwege het geldbedrag, maar vanwege de aard van de boete erg hard aankwam bij de Minister. Ik denk dat het voorbeeld dat u aandraagt juist mijn punt aantoont dat het bedrag niet leidend is, maar dat voor uw kennis van 19 of voor de Minister of voor elke andere persoon die boete heel hard kan aankomen. Ik denk niet dat het had uitgemaakt of het € 90, € 390 of € 4.000 was. De Minister had het net zo erg gevonden als de boete € 15 was, maar dat ga ik natuurlijk niet voor hem invullen.

De heer **Azarkan** (DENK):
Dit is precies waar het verkeerd gaat. Dit is de focus van de VVD. De VVD kijkt niet naar een jongen van 19. Die kijkt naar het belang van in dit geval de Minister of van iemand met meer inkomen. Misschien zou het ook helpen als je je kunt verplaatsen in jonge mensen die een hoge boete krijgen die ze niet kunnen betalen. De verkeersboetes in Nederland zijn relatief hoog. Een aantal hebben we hier aangepast. Maar dat betekent dus dat het wel degelijk zo is dat als je je focust op degenen die het lastig hebben ... Het kan best zijn dat het voor de Minister of voor anderen een juiste boete is en dat er andere omstandigheden zijn waardoor die pijn doet. Dat ben ik met u eens, maar dat even daargelaten. Laten we een onbekende ondernemer nemen die net even ... Stel, je hebt 9 miljoen euro verdiend aan een deal, je hebt net een Z4 gekocht, een mooie auto, een cabrio, en je rijdt erin. Denkt u nou werkelijk dat die snelheidsboete hetzelfde voelt als voor iemand van 20 die 10 kilometer te hard rijdt? Voelt dat dan hetzelfde?

De heer **Ellian** (VVD):
Ik weet niet of dat hetzelfde voelt, maar ik blijf terugkeren naar wat ik aan het begin van mijn betoog zei. Het uitgangspunt is de ernst van het strafbare feit. Wat we dan gaan doen – dat proef ik ook in de woorden van de heer Azarkan – is onderscheid maken naar allerlei karaktereigenschappen, vermogenseigenschappen van mensen. Dat zou je naar mijn mening niet moeten doen en dat hoeft ook niet. Want wat meneer Azarkan zegt ... Ik kan niet beoordelen hoe het met zijn kennis van 19 gaat en ik snap best dat het voor een jongere misschien anders aankomt dan voor iemand anders. Maar waar het om gaat, is: we moeten niet een probleem gaan oplossen dat misschien helemaal geen probleem is. U noemt bijvoorbeeld rechtspersonen. Het is al een uitgangspunt dat het Openbaar

Ministerie, bijvoorbeeld als het gaat om ondermijnende activiteiten of witwasactiviteiten, heel stevig kijkt naar het draagkrachtbeginsel en dan bijvoorbeeld kijkt naar: oké, is het niet rechtvaardiger dat deze onderneming iets meer terug zou moeten betalen?

De **voorzitter**:
Dank u wel. Ik geloof niet dat u het eens gaat worden. De interrupties moeten echt korter, want we hebben hier tot 17.30 uur.

De heer **Azarkan** (DENK):
Zeker van de heer Ellian.

De **voorzitter**:
Nee, ook van u, meneer Azarkan. U heeft er bovendien nog maar één, dus dat schiet lekker op.

De heer **Azarkan** (DENK):
Ja zeg!

De **voorzitter**:
Ja. U bent wat later, maar wij hadden de regels al vastgesteld.

De heer **Sneller** (D66):
En pas op: de voorzitter kan wél rekenen, 51 min 28.

De **voorzitter**:
Ja. Meneer Sneller heeft een interruptie voor meneer Ellian.

De heer **Sneller** (D66):
We hoeven het niet eens te worden, maar ik vind het wel een goed principieel debat. De woordvoerder van de VVD zegt aan de ene kant: het moet voor iedereen gelijk zijn. Aan de andere kant zegt hij: het is goed dat de individuele omstandigheden van het geval worden meegewogen. Ik probeer die twee bij elkaar te brengen.
Dan de andere vraag die ik heb. Hij zegt dat het gaat om de ernst van het strafbare feit, terwijl de heer Ellian en zijn collega's in andere debatten bijvoorbeeld de afschrikkende werking heel zwaar laten meewegen als functie van het strafrecht. Dan zou je wel eerder richting de redenering van de SP moeten neigen, dus ik ben benieuwd hoe de VVD daarop reflecteert.

De heer **Ellian** (VVD):
Voorzitter, via u dank voor de twee vragen. Ik doe mijn best om de interrupties kort te houden, maar dat is niet heel makkelijk met zulke vragen. De individuele omstandigheden spelen in ons recht in de regel bijna altijd een rol, en de rechter slaat in de regel altijd acht op die omstandigheden. Het draagkrachtbeginsel is eigenlijk ooit bedoeld om evident in onbillijke gevallen een uitzondering mogelijk te maken voor de rechter. Natuurlijk kunnen die omstandigheden een rol spelen, maar ik heb niet de indruk dat dat nu een probleem zou zijn, behalve dat je het iets meer zou moeten uniformeren voor de rechtbanken.
Dan de afschrikwekkende werking. Mijn stellige indruk ... Dat blijkt ook uit de toelichting van artikel 23 Strafrecht. Er zijn boetecategorieën en die zijn in dit huis uiteindelijk vastgesteld. Daar zit een gedachte achter waarom een bepaalde categorie hoger moet zijn dan de andere, wat tot een bepaalde normstelling leidt. Dat is objectiveerbaar, daar is over nagedacht en daar gaat die afschrikwekkende werking van uit. Ik geloof er simpelweg niet in dat er nog meer afschrikwekkende werking van uitgaat als je een onderscheid gaat maken naar inkomen. Dat vind ik juist wat meer onrechtvaardig ogen.

De **voorzitter**:
Dank u wel. Gaat u verder met uw betoog.

De heer **Ellian** (VVD):
Dank, voorzitter. Ik probeerde toe te komen aan een ander heel belangrijk punt: bescherming van personen met een publieke taak. Die bescherming wordt steeds beter, wat ook noodzakelijk is. Want de harde realiteit is en blijft dat geweld tegen personen met een publieke taak nog steeds veel voorkomt. Er is zelfs sprake van een stijging van 15%, en ook dat is de VVD een doorn in het oog. Daarom vraag ik dringend aandacht voor twee punten in dit verband.
Ten eerste blijkt dat aangifte nog niet altijd standaard wordt gedaan bij bedreiging, intimidatie of agressie tegen een persoon met een publieke taak. Als een van de oorzaken wordt benoemd dat ervaren wordt dat geweld of agressie bij het werk zou horen. Maar geweld en agressie zijn niet normaal en horen nergens bij, zeg ik ook in de richting van diegenen met een publieke taak die zich elke dag inzetten voor Nederland. Van de Minister zou ik daarom graag de bevestiging horen dat hij echt tot speerpunt maakt dat het doen van aangifte de norm wordt bij elke vorm van geweld, agressie of intimidatie jegens mensen met een publieke taak.
Ten tweede de toepassing van de snelrechtgrond voor voorlopige hechtenis. Het nut van de snelrechtgrond heeft zich bewezen tijdens de coronarellen en er zijn geen ongewenste neveneffecten gesignaleerd. Wel vragen wij juist vanwege het doel van de snelrechtgrond, namelijk de bescherming van de veilige publieke ruimte en de veilige publieke taak, aandacht voor de onduidelijkheid die nu bestaat over het begrip «maatschappelijke onrust» in artikel 67, lid 2, sub 4 van Strafvordering. Die onduidelijkheid leidt tot het minder gebruiken van deze grond en dat is jammer. Daarom verneem ik graag hoe de Minister het begrip «maatschappelijke onrust» zelf uitlegt.
Voorzitter. De herziening van het Wetboek van Strafvordering is een gigantische operatie, maar wel broodnodig. Een operatie die zorgvuldig uitgevoerd moet worden, ook hier in de Kamer en in de wetsbehandeling. Ik wil in dit verband eerst mijn dank uitspreken aan al diegenen die de afgelopen jaren keihard hebben gewerkt aan het nieuwe Wetboek van Strafvordering en aan al diegenen die nu al bezig zijn met het nadenken over de mogelijke uitvoering en implementatie, want dat is bepaald geen klein klusje.
Als het gaat om de implementatie – ik heb nog tien seconden nodig, voorzitter – heb ik wel een zorg. De Minister schrijft namelijk aan de Kamer naar aanleiding van de bevindingen van de commissie-Letschert dat tijdens de implementatie van het nieuwe wetboek de strafrechtketen niet nog meer, nieuw of ander beleid aankan. Hoe verhoudt zich dit tot de vele wensen, onder andere hier in de Kamer, ten aanzien van diezelfde strafrechtketen of bijvoorbeeld de steeds terugkerende aandacht voor de aanpak van georganiseerde criminaliteit?
Ik had nog een boom over gratieverlening, maar de Minister heeft een duidelijke brief gestuurd, op de valreep.

De **voorzitter**:
Ik dank u zeer. Het woord is aan de heer Sneller van D66.

De heer **Sneller** (D66):
Dank, voorzitter. De tijd is kort en de agenda is lang. Dus het eerste punt, over gratie, zal ik mede namens de SP-collega, maar ook namens GroenLinks, de ChristenUnie en de PvdA doen. Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens is duidelijk geweest: levenslang zonder perspectief staat eigenlijk gelijk aan marteling. De veroordeelde moet een reëel perspectief hebben op vrijlating en een mogelijkheid van herbeoordeling van de straf. In een rechtsstaat als Nederland is dit een heldere plicht van

de overheid richting de burgers. Toch zorgde de brief van 20 januari 2021 van de Minister voor ophef. Daarover twee punten.
Ten eerste. De Minister zegt in de zaak van Cevdet Y. een veelvoud van juridische procedures te hebben gevoerd met als inzet het niet verlenen van gratie. De Ombudsman concludeert dat de uitkomst van de herbeoordeling telkens bij voorbaat vaststond en dat er zodoende schadelijk en ondeugdelijk is gehandeld. Mijn vraag aan de Minister is: gold deze inzet alleen in deze zaak of is dat de inzet van de Minister bij alle verzoeken tot gratie? Het adviescollege dreigde immers op te stappen omdat rapporten herhaaldelijk genegeerd werden. Je zou dan bijna vermoeden dat er sprake is van een structurele inzet die strijdig lijkt met die fundamentele rechten. Daarom graag een reactie van de Minister.
Het tweede punt over deze zaak is dat de Minister zegt naar aanleiding hiervan fundamenteel te willen kijken naar de verhouding tussen de rechter en de Kroon bij beslissingen inzake de invrijheidstelling van levenslang gestraften. Wij pleiten hier al langer voor en volgens mij al deze partijen. Een onafhankelijke instantie, bijvoorbeeld de rechter, zou hierover moeten beslissen en niet de Minister. Is de Minister bereid om voortvarend werk te maken van een aanpassing in die richting?
Dan corruptie, voorzitter. Ik sluit me aan bij de woorden van de SP-collega over het zelfonderzoek en het zelf melden. Ik ben blij dat er inmiddels een wetsvoorstel in consultatie is gegaan om een rechterlijke toets vooraf te hebben bij OM-schikkingen. Maar er is ook een motie aangenomen eerder dit jaar die de regering verzoekt om te zorgen dat er ook achteraf meer kan worden gemonitord of de voorwaarden wel worden nageleefd, omdat er anders weer vervolging kan worden ingesteld. Mijn vraag is: hoe wordt opvolging gegeven aan deze motie, die volgens mij een belangrijk element kan zijn in de strijd tegen witwassen en corruptie?
Dan het Wetboek van Strafvordering. Ik heb met belangstelling naar de podcast van de website van het ministerie geluisterd over de beweging voorwaarts. Volgens mij zei de heer Ellian terecht dat dit nieuwe Wetboek van Strafvordering een belangrijke stap vooruit zal betekenen. In de brieven die we vandaag bespreken, staat: we gaan 'm niet naar de Raad van State sturen, want dat is aan het volgende kabinet. En toen kwam er een persbericht langs: hij ligt bij de Raad van State. Nu mevrouw Bikker en meneer Van der Staaij er toch niet zijn: wat zei de Minister van Financiën nou, gezien zijn bevoegdheid in 4.13 Comptabiliteitswet? Ik vind het logisch dat dit naar de Raad van State is gegaan, omdat daarna ook allerlei dingen zullen moeten worden gewijzigd. Maar is het dan niet ook zaak om die wettelijke bepaling te wijzigen?
Dan als laatste ...

De **voorzitter**:
Eén minuut.

De heer **Sneller** (D66):
Eén minuut voor het laatste onderwerp, financiering. Interessante onderzoeken van SEO en ook interessante aanbevelingen: kijk nou naar de keten en niet naar de individuele ketenpartners, en in de financiering een adaptieve mix – een mooi woord – tussen input en output. Maar ook: kijk nou naar het financieren zodat de gewenste maatschappelijke uitkomsten gefinancierd worden en niet bijvoorbeeld organisaties in de keten prikkels hebben om die gewenste uitkomsten te voorkomen, omdat het ze wel geld kost en niks oplevert. Ik denk dat we daar in het vervolg echt iets mee moeten. Ik hoor graag wat de Minister daar zelf nog verder op te bespiegelen heeft en ook hoe het kabinet in dit licht kijkt naar de inloopkamers en de harde eis die is gesteld, «binnen drie jaar moet het zijn ingelopen», terwijl dat volgens mij niet echt een adaptieve mix is, en ook wat dat betekent voor het inlopen van corona-achterstanden, hoe het

kabinet daarmee omgaat en hoe het daarbij ook de rechtsgelijkheid en rechtsbescherming betrekt.

De **voorzitter**:
Dank u zeer. Het woord is aan mevrouw Kuik van het CDA.

Mevrouw **Kuik** (CDA):
Voorzitter, dank. Ik neem even waar voor mijn collega Palland. Ik wil drie onderwerpen langsgaan, namelijk het inningspercentage van verkeersboetes voor voertuigen, de Taskforce Onze hulpverleners veilig en de stand van zaken aanpak achterstanden strafrechtketen.
Om te beginnen het inningspercentage van verkeersboetes voor voertuigen met buitenlandse kentekens. We zien dat dat in sommige gevallen wel erg laag is. Daar ergeren wij ons als CDA aan. Als je bijvoorbeeld kijkt naar een land als Frankrijk, dan zie je dat het percentage 55% is. Dat is toch gewoon laag? Ik zie dat de Minister een brief heeft geschreven naar de Franse autoriteiten. Die is doorgestuurd naar de autoriteit in Frankrijk die belast is met het innen van verkeersboetes. Kan de Minister aangeven wat hier de vervolgstappen zijn? Is het mogelijk om harde werkafspraken te maken met de Franse autoriteiten? Is het zo dat wanneer een boete na de tweede herinnering wordt overgedragen aan een andere lidstaat, deze boete moet worden voorgeschoten door dat land? Zo niet, zou de Minister zich daarvoor hard willen maken in Europees verband? Ik denk namelijk dat dat de autoriteiten zou aansporen om hun burgers buitenlandse boetes te laten betalen. En hoe zit het eigenlijk met de betalingsbereidheid van Nederlandse kentekenhouders in het buitenland? Is daar ook zicht op? Want we moeten natuurlijk ook naar onszelf kijken. Graag een reactie.
Dan de Taskforce Onze hulpverleners veilig. Het afgelopen jaar zijn agressie en geweld tegen politiemensen en mensen met een publieke taak met meer dan 15% toegenomen. Het is goed om te lezen dat de Taskforce Onze hulpverleners veilig aan het werk is gegaan. Dat is belangrijk. De hulpverleners verdienen natuurlijk ons respect en onze waardering, want die doen een hele belangrijke taak. Volgens mij kan de taskforce daarin een belangrijke rol spelen. Ik heb nog wel een vraag over het aangifteproces. Uit de brief van de Minister blijkt dat er lang niet altijd aangifte wordt gedaan door de hulpverleners indien er geweld tegen hen wordt gebruikt. Ik weet dat dat bijvoorbeeld bij verplegers in ziekenhuizen speelt, omdat ze bijvoorbeeld bang zijn dat ze de dader nog een keer zullen tegenkomen. Daarom doen verplegers vaak niet snel aangifte. Ik lees in de brief van de Minister dat werkgevers aangiften kunnen faciliteren en stimuleren. Waarom kan de werkgever het proces van aangifte niet in zijn geheel overnemen, zodat de betrokken hulpverlener zijn verhaal doet bij de werkgever en die het vanaf dan overneemt? De standaardnorm moet gewoon zijn: je blijft van onze mensen af en als dat niet het geval is, wordt er standaard aangifte gedaan. Dat ontlast de hulpverlener enorm. Zo kan er misschien ook wel meer aangifte worden gedaan. En dat is nodig, want pas na aangifte kan het strafrechtelijke balletje gaan rollen. Graag een reactie van de Minister hierop.
Voorzitter. Dan de stand van zaken aanpak achterstanden strafrechtketen.

De **voorzitter**:
Eén minuut.

Mevrouw **Kuik** (CDA):
Was dit één minuut? Ja, sorry, ik dacht: wat zegt de voorzitter nou?

De **voorzitter**:
Nóg één minuut. U heeft nog één minuut.

Mevrouw **Kuik** (CDA):
De stand van zaken achterstanden strafrechtketen. Goed om te zien dat er in de strafrechtketen zo hard wordt gewerkt om de achterstanden weg te werken, maar laten we wel wezen: ook voor de coronacrisis waren er in de strafrechtketen al forse achterstanden. Er wordt nu hard gewerkt om dat niveau weer te bereiken. Ik denk dat dat ook niet los kan worden gezien van de noodzaak om flink te investeren in de strafrechtketen. Dat lijkt me ook echt iets voor de formatietafel. De achterstanden worden niet op alle terreinen ingehaald. Dan kijk ik bijvoorbeeld naar het aantal werkstraffen. Dat is een zorgelijke ontwikkeling. Kan de Minister aangeven wat er specifiek op de tenuitvoerlegging van taakstraffen precies wordt gedaan? Kan er een plan komen dat erop toeziet dat werkstraffen met spoed worden uitgevoerd?
Voorzitter, tot zover.

De **voorzitter**:
Fantastisch binnen de tijd. Ik dank u zeer. Het woord is aan mevrouw Kathmann van de Partij van de Arbeid.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):
Dank u, voorzitter. Het is al eerder gezegd: er staat weer een scala aan onderwerpen op de agenda. Ik kan dus niet op alles ingaan. Ik zal een beetje de krenten uit de strafrechtelijke pap pikken, zonder te zeggen dat de rest niet belangrijk is; dat vind ik ook wel even belangrijk.
Als eerste het onderwerp discriminatie. Volgens mij staat een van de grootste antidiscriminatiedemonstraties van ons land in ieders geheugen gegrift. De roep in de samenleving om discriminatie echt uit alle krochten van onze maatschappij te elimineren wordt luider en luider. Het is mooi dat we op weg zijn om daar ook in het strafrecht gehoor aan te geven. Er liggen twee onderzoeken voor over de mogelijkheid een discriminatoir motief als een wettelijke strafverzwaringsgrond te introduceren. Dus als iemand slachtoffer wordt van belediging of geweldpleging en er gehandeld is vanuit discriminatoire overwegingen, dan zou die strafmaat hoger moeten kunnen uitvallen. Dat lijkt mij heel erg rechtvaardig. Er ligt ook een initiatiefwetsvoorstel voor van de ChristenUnie en GroenLinks. De Minister heeft in december geschreven dat daarover zo spoedig mogelijk een kabinetsstandpunt zou worden ingenomen. Ik heb daar een concrete vraag bij: mag ik aannemen dat dat een positief standpunt zal zijn?
Dan het tweede onderwerp: straatintimidatie. Dat is een andere initiatiefwet. Het is een punt dat mij ook heel erg aan het hart gaat: de veiligheid op straat en de handhaving daarvan. Die zijn helaas nog lang niet overal even goed gewaarborgd. In 2017 heeft Ahmed Marcouch, toen nog Kamerlid, een initiatiefwet ingediend om straatintimidatie strafbaar te maken. Toen heeft het CDA zich daarbij aangesloten. De Minister heeft toen – dat is alweer jaren geleden – aangekondigd dat hij ook vond dat straatintimidatie strafbaar gesteld moest worden en dat er een breder wetsvoorstel en een modernisering van de zedenwetgeving zouden komen. Toen hebben we pas op de plaats gemaakt en is het wetsvoorstel ingetrokken. Maar ja, we zijn nu vele, vele, vele, vele jaren verder en we zijn maar aan het wachten en aan het wachten. We wachten dus nog steeds op het wetsvoorstel van de Minister. Het schiet dus eigenlijk niet op. Het probleem van straatintimidatie is ondertussen niet kleiner geworden, zo blijkt ook uit de rapportages. De vraag is dus simpel: gaat de Minister dit nu wel snel regelen? Licht hij desnoods het punt van straatintimidatie uit het bredere wetsvoorstel en geeft hij daar meer snelheid aan? Of moeten de Partij van de Arbeid en het CDA het dan toch weer zelf gaan doen? Gezien de capaciteit van deze fracties en gezien de capaciteit van wetgevers op het ministerie, zou het toch van de gekken zijn als dat nodig is?

Wat betreft het onderwerp levenslang denk ik dat collega Sneller van D66 de bijdrage al heeft gedaan. Dat zeg ik ook een beetje om tijd te besparen. Maar ik wilde daar toch nog twee dingen uitlichten. Zo begrijp ik ook echt die frustratie van de leden van het Adviescollege Levenslanggestraften. Je overweegt gewoon op te stappen als je advies na advies uitbrengt en de Minister die eigenlijk naast zich neerlegt. Het is goed en ik vind het een mooie aankondiging dat de Minister meldt dat er fundamenteel gekeken gaat worden naar die verhouding tussen de rechter en de Kroon bij beslissingen inzake de invrijheidstelling van levenslanggestraften. Maar daarbij is het wel heel belangrijk om die beslissing gewoon bij de rechter te leggen, want dan kan er tenminste onafhankelijk beoordeeld worden of vrijlating aan de orde is en wordt niemand in de weg gezeten door ideologie of door politieke overwegingen. Dat lijkt me in het recht wel zo belangrijk.

De **voorzitter**:
Ik dank u zeer. Het woord is aan de heer Van Meijeren, Forum voor Democratie.

De heer **Van Meijeren** (FVD):
Dank u wel, voorzitter. We bespreken vandaag tal van uiteenlopende strafrechtelijke onderwerpen, maar het valt mij op dat er niet of nauwelijks aandacht lijkt te zijn voor wat naar mijn mening misschien wel het grootste probleem is in de gehele strafrechtketen: de dramatisch lage opsporingspercentages, die volgens het CBS ook nog eens ieder jaar achteruit blijven gaan. Toen het eerste kabinet-Rutte aantrad in het jaar 2010, werd nog bijna 30% van de misdrijven opgelost. Vorig jaar was dit nog maar iets meer dan 23%. Dan hebben we het niet alleen over fietsendiefstal en vernieling, waarvan aangiftes überhaupt direct de prullenbak ingaan. Nee, we hebben het ook over de meest vreselijke misdrijven zoals verkrachting. Van de verkrachtingen die in 2010 werden gepleegd, werd nog bijna 57% opgelost. Vorig jaar was dat nog maar 12%. Stelt u zich toch eens voor: van alle vrouwenverkrachtingen die vorig jaar plaatsvonden, is slechts in 12% van de gevallen, oftewel 12 op iedere 100, een dader gevonden.
En dan ook nog eens te bedenken dat de cijfers van het CBS alleen betrekking hebben op de geregistreerde misdrijven, waar dus aangifte van is gedaan. Dat zijn ongeveer een miljoen aangiftes per jaar. Maar volgens schattingen is het daadwerkelijke aantal gepleegde misdrijven ongeveer 4,5 miljoen per jaar. Dus ook de aangiftebereidheid in Nederland is schrikbarend laag. Van de slachtoffers die geen aangifte doen, zegt 45% dat het toch niet helpt, omdat er niets mee gedaan wordt. We weten inmiddels uit diverse berichten in de media dat slachtoffers ook regelmatig worden ontmoedigd om aangifte te doen. Vrouwen die verkracht zijn en naar het politiebureau gaan om aangifte te doen, krijgen tot hun stomme verbazing te horen dat er eerst een voorgesprek plaatsvindt, waarin zij ontmoedigd worden om aangifte te doen. Het resultaat daarvan is dat bij ruim 62% van de meldingen van verkrachting überhaupt geen aangifte meer wordt gedaan na dat ontmoedigingsgesprek.
En als er dan aangifte wordt gedaan, dan is het ook nog maar zeer de vraag of het Openbaar Ministerie overgaat tot vervolging. Want we kennen in Nederland de onwenselijke situatie dat zelfs als er een verdachte in beeld is en er voldoende bewijs is, het Openbaar Ministerie toch kan besluiten om niet over te gaan tot vervolging als dat niet opportuun zou zijn. Het Openbaar Ministerie maakt steeds gretiger gebruik van die bevoegdheid om af te zien van vervolging, want het percentage sepots is in tien jaar tijd bijna verdubbeld. De vraag is: hoe beoordeelt de Minister deze zorgwekkende ontwikkeling? En hoe kijkt de Minister naar de aanpak in bijvoorbeeld Duitsland? Daar kennen ze een heel andere aanpak. Daar geldt niet het opportuniteitsbeginsel maar het

zogenaamde legaliteitsbeginsel. Als een vervolging haalbaar wordt geacht, dan moet er ook altijd vervolging worden ingesteld. Het resultaat is dat in Duitsland bijna 60% van de misdrijven wordt opgelost.
Is de Minister bereid om te onderzoeken wat de invoering van dat legaliteitsbeginsel in Nederland voor gevolgen zou hebben, zowel voor de politiecapaciteit en de rechterlijke macht als vooral voor de opsporingspercentages en de aangiftebereidheid? Ik verwacht dat de Minister ook geïnteresseerd is in deze concrete oplossing voor de belabberde opsporingspercentages in Nederland en dat hij dit onderzoek graag wil verrichten. Afhankelijk van de reactie van de Minister heb ik een motie voorbereid om dit af te dwingen, want slachtoffers van misdrijven moeten ervan uit kunnen gaan dat ze serieus worden genomen, dat er waar mogelijk onderzoek wordt ingesteld en dat er ook waar mogelijk wordt overgegaan tot vervolging, zodat daders ook daadwerkelijk worden aangepakt.
Dank u wel.

De **voorzitter**:
Ik dank u zeer. Het woord is ten slotte aan de heer ... O, er is een interruptie van meneer Ellian, VVD.

De heer **Ellian** (VVD):
Ik wachtte even, omdat ik er even over moest nadenken. Ik hoorde de heer Van Meijeren in een vraag aan de Minister zeggen: hoe kijkt u aan tegen het legaliteitsbeginsel uit Duitsland? Maar ik dacht toch dat Duitsland op zich hetzelfde legaliteitsbeginsel heeft als Nederland, wat inhoudt dat de gedraging bij wet genormeerd moet worden, voordat een rechter daar iets over kan vinden? Dus ik snap uw punt eerlijk gezegd niet.

De heer **Van Meijeren** (FVD):
Ik denk dat de heer Ellian op dit moment een andere vorm van het legaliteitsbeginsel bedoelt dan ik. Het legaliteitsbeginsel kennen we in het Wetboek van Strafrecht. Daarin houdt het in dat geen feit strafbaar is dan uit een daaraan voorafgegane wettelijke bepaling. Maar daarnaast gaat het hier over de strafvorderlijke zin van het legaliteitsbeginsel. Die zal ik nog even kort toelichten. Dat ziet erop dat in Duitsland geldt dat als een vervolging haalbaar wordt geacht, er dan altijd moet worden overgegaan tot vervolging. Hier staat het legaliteitsbeginsel dus tegenover het opportuniteitsbeginsel zoals dat in Nederland geldt. Dat staat in artikel 167 van het Wetboek van Strafvordering. Dat bepaalt dat het Openbaar Ministerie altijd kan besluiten om van vervolging af te zien als dat niet opportuun wordt geacht. Dát is waar wij vanaf willen.

De **voorzitter**:
Meneer Ellian, u zit ondertussen mee te zoeken.

De heer **Ellian** (VVD):
Ik zat ondertussen inderdaad mee te zoeken, voorzitter. Ik geloof dat ik begrijp wat de heer Van Meijeren aan de Minister vraagt, namelijk: hoe kijkt u aan tegen een andere vorm dan het opportuniteitsbeginsel? Ik heb alleen wat moeite met het daarbij halen van het legaliteitsbeginsel. Ik heb de uitleg gevolgd, maar ik heb daar wat moeite mee, omdat het legaliteitsbeginsel een van de fundamenten van onze rechtsstaat is. U geeft daar nu een iets andere uitleg aan, maar ik laat het hierbij.

De **voorzitter**:
Oké, dank u wel. Meneer Van Meijeren, wilt u nog reageren?

De heer **Van Meijeren** (FVD):
Nog een korte reactie. Ik had het eigenlijk al min of meer gezegd, maar je hebt dus ook het opportuniteitsbeginsel zoals het in artikel 167 van het Wetboek van Strafvordering staat. Als het gaat om de keuze om wel of niet tot vervolging over te gaan, kent Nederland geen legaliteitsbeginsel. Dat hebben we niet. Ik zal u wat literatuur doen toekomen waaruit dat blijkt. Dan kunt u zich nog even iets nader inlezen. Want het legaliteitsbeginsel dat u bedoelt, ziet op de strafrechtelijke zin van het woord. Ik denk dat ook de Minister dadelijk kan uitleggen dat wij dat legaliteitsbeginsel in het kader van de vervolgingsbeslissing niet kennen.

De **voorzitter**:
Dank u wel. Er is nog een vraag voor u van de heer Azarkan.

De heer **Azarkan** (DENK):
Ja, die gaat eigenlijk over het interruptiedebat dat de heer Van Meijeren had met collega Van Nispen. Dat ging erover dat als je een uitkering hebt, je geen relatie hebt en thuiszit, een vrijheidsstraf dan minder pijnlijk is dan voor iemand die een baan, kinderen, een vrouw en misschien een eigen huis heeft. Kunt u eens toelichten waar hem dat in zit? Want ik weet gewoon niet zo goed waarom dat zo is. U kunt mij dat vast uitleggen.

De heer **Van Meijeren** (FVD):
Ik kan het u zeker uitleggen, maar ik heb nog wel mijn twijfels over of u het ook gaat begrijpen. Maar het valt op meerdere manieren uit te leggen. Er zijn meerdere factoren waardoor een vrijheidsstraf voor de ene persoon ingrijpender kan zijn dan voor een andere persoon. Om het economisch te maken: iemand die een baan heeft en bijvoorbeeld € 100.000 per jaar verdient en een vrijheidsstraf krijgt, loopt een grote kans dat hij zijn baan verliest en dan zijn de gederfde inkomsten dus aanzienlijk hoger dan van iemand die een vrijheidsstraf krijgt zonder dat dat direct gevolgen heeft voor zijn inkomsten. Dit is slechts één voorbeeld. Ik zie u nog steeds heel vragend kijken, alsof u er niets van begrijpt.

De **voorzitter**:
Dat gaan we nu vaststellen. Meneer Azarkan.

De heer **Azarkan** (DENK):
Ik probeer het te begrijpen. Want stel je nou eens de situatie voor dat je thuiszit met een uitkering. Je hebt weinig economische waarde, maar je hebt wel een sollicitatie weggestuurd. Over een week mag je op bezoek komen en het is wel de baan van je leven. Wat geldt dan precies?

De heer **Van Meijeren** (FVD):
Er zijn allerlei omstandigheden. Er kan gekeken worden naar alle omstandigheden van het geval om te beoordelen in welke mate een vrijheidsstraf wel of geen gevolgen heeft voor een persoon. Het enige punt dat ik opwierp, was meer een fundamenteel punt. Misschien is het interessant om daar gewoon een keer een discussie over te voeren. Dat punt is dat niet alleen voor wat betreft het opleggen van een geldboete, waar de heer Van Nispen een punt van maakte, geldt dat die voor de ene persoon meer gevolgen heeft dan voor de andere persoon, maar dat ook een vrijheidsstraf voor de ene persoon ingrijpender kan zijn dan voor een andere persoon.

De **voorzitter**:
Dat hangt er ook een beetje vanaf met wie je getrouwd bent, natuurlijk. Om het nog een beetje ingewikkelder te maken.

De heer **Azarkan** (DENK):
Sommigen snakken naar de gevangenis.

De **voorzitter**:
Meneer Azarkan, dit is het einde van uw interruptie.

De heer **Azarkan** (DENK):
Zeker, voorzitter.

De **voorzitter**:
Maar er is nog een interruptie voor de heer Van Meijeren van de heer Van Nispen. Gaat uw gang.

De heer **Van Nispen** (SP):
Ik vind het ook een interessant punt. Als de heer Van Meijeren die fundamentele discussie wil starten, dan sta ik daar altijd voor open. Als hij die discussie wil starten, die eigenlijk een vervolg is op de discussie die we starten over de inkomensafhankelijke boete, mag ik daaruit dan afleiden dat hij daar dan in ieder geval voor is? Want anders is het raar om ook de volgende discussie te gaan starten. Ik leid af dat Forum voor Democratie dus zegt: je moet inderdaad kijken naar draagkracht. Sterker nog, Forum voor Democratie zou dus een stap verder willen gaan. Of begrijp ik dat niet goed?

De heer **Van Meijeren** (FVD):
Dat begrijpt u inderdaad verkeerd. Meneer Van Nispen, u gaf aan dat we zouden moeten kijken naar draagkracht, oftewel naar de mate waarin een sanctie invloed heeft op een bepaald persoon. Toen heb ik daar gewoon de vraag over gesteld – het was een vraag die ik stelde – of u dan ook vindt dat dat voor andere sancties dan de geldboete zou moeten gelden, of dat u vindt dat van de verschillende sancties die kunnen worden opgelegd alleen in het geval van een geldboete moet worden gekeken naar wat de gevolgen zijn voor een persoon die geconfronteerd wordt met die sanctie.

De heer **Van Nispen** (SP):
Nee, die vraag heb ik inderdaad al beantwoord. Maar ik had uit die vraag afgeleid dat de heer Van Meijeren zegt: dat moeten we doen en daarin moeten we een stap verder gaan. Goed, dat is dan niet zo. Maar door die vraag te stellen, geeft meneer Van Meijeren aan wel die discussie te willen voeren over de waarde van een vrijheidsstraf voor een persoon. Hij benadert dat toch vrij, nou, niet vrij, beter gezegd: louter economisch. Dus in het mensbeeld van de heer Van Meijeren zijn er mensen die economisch gezien rendabel zijn en mensen die economisch gezien onrendabel zijn en voor hen is een vrijheidsstraf, een inperking van hun grondrechten, dan dus minder erg dan voor mensen die economisch gezien heel rendabel zijn. Begrijp ik dat dan zo goed?

De heer **Van Meijeren** (FVD):
De heer Van Nispen begrijpt mij wederom verkeerd, helaas. Natuurlijk, een vrijheidsstraf is voor iedereen buitengewoon ingrijpend, ook als dat totaal geen economische gevolgen heeft, ook als je geen vrouw of kinderen hebt. Iedereen die een vrijheidsstraf opgelegd krijgt, zal daar enorme gevolgen van ondervinden, want als je vrijheid je wordt afgenomen, is dat een van de meest ingrijpende zaken die je kunnen overkomen. Maar ik zei dat naast het aspect van die loutere vrijheidsberoving er ook een economisch aspect aan kan zitten. Dat is waarom ik de link legde met uw opmerking over de geldboete. Dat is inderdaad louter economisch. Maar ook aan een vrijheidsstraf zitten economische aspecten.

De **voorzitter**:
Dank u. Het woord is aan de heer Azarkan van DENK voor zijn bijdrage.

De heer **Azarkan** (DENK):
Dank, voorzitter. Nog even – ik maak van de gelegenheid gebruik – op deze interruptie: voordat de heer Van Meijeren het ging toelichten, dacht ik al dat ik het er niet mee eens was, maar nu weet ik dat zeker.
Voorzitter. Met grote tevredenheid lees ik de onderzoeken naar de mogelijkheden voor een wetsvoorstel dat misdrijven met een discriminatoir karakter zwaarder kan straffen. Het is wat mij betreft een eerste stap in de richting van de verbetering van de strafrechtketen, waarin het discriminatieaspect toch vaak verdwijnt gaande het strafproces. Ik realiseer mij dat de bewijslast ingewikkeld is; dat staat ook in de brief. Maar het wordt wel tijd dat dit kabinet zich vaker en actiever gaat uitspreken tegen racisme en discriminatie. Ik denk dat dit wetsvoorstel daarvoor een mooi signaal zou afgeven. Het is ook een genoegdoening voor de slachtoffers en het stelt de norm dat discriminatie niet aanvaardbaar is in onze samenleving. Ook is het van belang dat we minderheden beter gaan beschermen. We zagen dat de European Commission against Racism and Intolerance, de ECRI, de Nederlandse regering in het verleden al adviseerde om een strafrechtbepaling in te voeren waarin racistische motieven worden aangemerkt als strafverzwarende omstandigheden. Dit advies werd in 2016 al gedaan. Het toenmalige kabinet schoof dat gewoon aan de kant met de opmerking: wij doen al wat de aanbeveling van het comité beoogt.
Voorzitter. In België, Frankrijk en Italië is er al een wettelijke regeling op basis waarvan het mogelijk is om een delict begaan met discriminatie als motief zwaarder te straffen. Ik denk dat het goed is dat Nederland niet terughoudend blijft. Kan de Minister aangeven dat er binnen de kaders van de wet meer aandacht komt voor dit aspect? Gaat de Minister nu eindelijk werk maken van hatecrime en antidiscriminatiewetgeving?
Voorzitter. Dan het draagkrachtbeginsel. Daar is al een aantal keer over gesproken, onder meer door het WODC. Daarbij kan een proportionele straf, een geldboete, worden uitgedeeld aan burgers. Mijn fractie ziet wel mogelijkheden in dit beginsel, maar ik heb nog wel een aantal inhoudelijke vragen. Het onderzoek van het WODC laat zien dat in de praktijk niet duidelijk is hoe die draagkracht kan worden vastgesteld. De rechter heeft weinig objectieve gegevens, wat resulteert in een soort kans op rechtsongelijkheid en een gebrek aan houvast. De vraag is hoe we meer concretisering van die maatstaf krijgen. Hoe krijgt dit verder vorm?
De Minister heeft nu besloten om verdere uitwerking en concretisering door onderzoek af te wachten. Ik wil de Minister vragen of hij de conclusies van het onderzoek in acht neemt die pleiten voor een systematisering en een objectivering van het draagkrachtbeginsel, waarbij rekening wordt gehouden met een beslagvrije voet. Ik wil de Minister ook vragen welke andere ontwikkelingen er momenteel spelen voor het bieden van draagvlak als het gaat om geldboetes.
Voorzitter. Er zitten nog grote afstanden tussen de verschillende organisaties in de strafrechtketen. Deze organisaties zijn natuurlijk afhankelijk van elkaar, want wat de ene doet, heeft in de keten effect op de andere. Daarom is het van belang dat we de achterstanden gaan wegwerken aan de hand van extra maatregelen en innovatieve oplossingen. Ik wil van de Minister weten wanneer hij verwacht die achterstanden significant ingehaald te hebben. Acht de Minister deze data realistisch? Welke maatregelen gaat de Minister nemen wanneer de deadline voor het inhalen van de achterstanden niet wordt gehaald?

De **voorzitter**:
Halve minuut.

De heer **Azarkan** (DENK):
Ja. Kan de Minister de Kamer concreet informeren over de effecten van deze achterstanden op de burger, op het veiligheidsgevoel? Wat prioriteert hij als het gaat om de vraag welke achterstanden worden ingehaald? Voorzitter, tot slot nog één opmerking, over de voortgang van digitaliseringsprojecten. Daarbij viel mij één zin op. Het is, denk ik, wel goed dat daarover gerapporteerd wordt, maar zeg nou gewoon wat er echt aan de hand is. De zin luidt: «We zijn mede door goede projecthygiëne en transparantie goed op de hoogte van de voortgang, die helaas niet gaat zoals we hebben bedacht, maar het biedt wel de mogelijkheid om in te grijpen.» Ja, duh! Het lijkt mij nogal logisch dat het die mogelijkheid biedt. Dat geeft wel inzicht, maar wees ook wat duidelijker als het gaat om welke stappen moeten worden gezet en waar het tegenzit.
Dank.

De **voorzitter**:
Ik dank u wel. Er is een interruptie voor u van de heer Van Meijeren.

De heer **Van Meijeren** (FVD):
Ja, klopt, wederom over het draagkrachtbeginsel. Het gaat over hoe ingrijpend een straf is. We hadden het er net over dat dat bij een geldboete kan verschillen. Toen heb ik een interruptie gemaakt over een vrijheidsstraf. Daarbij kan het naar mijn mening ook verschillen, maar naar het oordeel van de heer Azarkan niet. Maar we hebben natuurlijk ook nog de taakstraf. Erkent de heer Azarkan dat een taakstraf ingrijpender is voor iemand die een baan heeft dan voor iemand die geen baan heeft? En is hij dan ook van oordeel dat ook bij oplegging van een taakstraf rekening moet worden gehouden met hoe ingrijpend zo'n straf is voor de dader?

De heer **Azarkan** (DENK):
Voordat ik antwoord geef op die vraag eerst even het punt dat collega Van Nispen maakte. Het is wel interessant dat je het principe niet aanhangt en zegt «ik vind helemaal niet dat een geldboete naar draagkracht zou moeten worden opgelegd», maar vervolgens andere straffen erbij haalt waarvoor dat voor een deel al zo is en het daarover wilt hebben. Ik heb begrepen dat de heer Van Meijeren zegt: ik vind eigenlijk helemaal niet dat die geldboetes afhankelijk moeten zijn van het inkomen, maar ik wil het wel over die andere dingen hebben die wel van invloed zijn op de specifieke omstandigheden. Dat is één. Dat vind ik vreemd.

De **voorzitter**:
Wilt u ook antwoord gaan geven?

De heer **Azarkan** (DENK):
Mijn antwoord is dat het bij taakstraffen al gebeurt.

De **voorzitter**:
Oké, dank u wel. Meneer Van Meijeren.

De heer **Van Meijeren** (FVD):
Het gaat mij er meer om de discussie niet te focussen op één specifiek aspect. Als we die discussie voeren, dan moeten we die ook in haar volle omvang voeren. Mijn persoonlijke standpunt is niet relevant voor puur het voeren van een zorgvuldige discussie.

De heer **Azarkan** (DENK):
Het gaat me niet om uw persoonlijke standpunt. Het gaat om wat uw partij vindt. Ik denk dat we op een aantal plekken al rekening houden met de omstandigheden. Dat doen we al; dat is het nou juist. We hebben weleens gehad dat iemand straf kreeg en als gevolg van die straf in een

situatie kwam waarin hij zijn opleiding niet kon afronden en vervolgens een bepaalde baan die al toegezegd was ... Dan krijg je dat een rechter in tweede aanleg zeg: nou, dat is toch wat te zwaar gestraft. Onder andere omstandigheden kan het best zijn dat die stand had gehouden. Wat u wil voor andere omstandigheden gebeurt al. Er wordt rekening gehouden met het een en ander. Een rechter kan feiten en omstandigheden meewegen. Ik vind dat juist goed. Er zijn partijen die dat willen inperken. Volgens mij heeft uw partij daar ook voor gestemd. Ik wil dat rechters meer ruimte hebben om te kunnen bepalen wat een goede straf is.

De **voorzitter**:
Dank u wel. Daarmee eindigt de eerste termijn van de zijde van de Kamer. Ik kijk even naar de bewindspersonen. Een kwartiertje? Vijf minuten? Kunt u meteen antwoorden?

Minister **Dekker**:
Een kwartiertje is voldoende. Als het even kan, zou ik willen beginnen, want ik heb maar twee korte onderwerpen. Dan kan ik daarna vertrekken.

De **voorzitter**:
Ik zie instemming. Dat gaan we doen. Dan schors ik tot 15.40 uur.

De vergadering wordt van 15.25 uur tot 15.44 uur geschorst.

De **voorzitter**:
Aan de orde is de eerste termijn van de zijde van de regering. Ik geef het woord aan de Minister voor Rechtsbescherming.

Minister **Dekker**:
Voorzitter, dank. Ik had op mijn terrein twee onderwerpen waar vragen over werden gesteld. Dat is om te beginnen alles rond het wegwerken van de achterstanden als gevolg van corona. Het tweede onderwerp gaat over de levenslange gevangenisstraf en de discussies over gratie.
Ik begin met het eerste onderwerp. Er is de afgelopen anderhalf jaar ongelofelijk hard gewerkt om enigszins de klappen in te lopen die de strafrechtketen heeft gekregen als gevolg van corona. De heer Sneller heeft natuurlijk een punt. Hij zei: er waren al achterstanden. Yes, dat klopt. We hadden afspraken gemaakt met bijvoorbeeld de rechtspraak om die achterstanden over een periode van drie jaar in te lopen. Toen kwam dit. Dat was voor iedereen een verrassing. In plaats van een stap vooruit doe je dan een stap achteruit. Toch heb ik samen met collega Grapperhaus goede gesprekken gevoerd. Dan zie je ook wat een crisis doet in termen van partijen dichter tot elkaar brengen: wat gaan we doen om dit het hoofd te bieden? We hebben ook gezegd: als je andere middelen moet inzetten, als je een wijziging van wet- en regelgeving nodig hebt, als je extra geld nodig hebt om toch die inhaalslag te maken, dan begrijpen wij dat best en dan zijn wij bereid om daar onze nek voor uit te steken. Dat hebben we gedaan.
Dan vind ik het aan de andere kant ook wel weer stoer dat de partijen in de strafrechtketen zeggen: als we dat dan met z'n allen doen, dan houden we ook vast aan onze originele ambitie om te kijken of we eind 2022 alle achterstanden in bijvoorbeeld de rechtspraak kunnen hebben ingelopen. Dat is best een hele ambitieuze doelstelling, maar ik vind het goed dat we die stellen, omdat ook de vraag werd gesteld wat de achterstanden nou eigenlijk betekenen voor de betrokkenen. Die zijn vervelend, zowel aan de kant van slachtoffers als aan die van verdachten. Iedereen wil verder met zijn leven. De impact is natuurlijk groter naarmate het gaat om ernstigere misdrijven. Een overtreding is weer iets anders dan een misdrijfzaak. De prioriteit ligt dus met name bij die laatste zaken. Je ziet ook dat de vorderingen daar sneller gaan dan bij de overtredingszaken. Je wilt voor

het maatschappelijke effect dat recht wordt gedaan en dat verdachten weten waar ze aan toe zijn, zodat ze hun straf kunnen ondergaan en vervolgens door kunnen met hun leven. Ook voor slachtoffers, bij die delicten waar slachtoffers in het spel zijn, is het belangrijk dat de vertragingen niet leiden tot heel lang wachten of in het ergste geval sepots dan wel strafverlaging als gevolg van het lange wachten. Dat is onze insteek geweest.
Ik ben blij om te zien dat het op een aantal punten tot resultaat leidt. Ik ga dat niet al te veel herhalen. Het grootste knelpunt zit, denk ik, in de tenuitvoerlegging. Mevrouw Kuik vroeg daarnaar. Dat zit 'm voor een deel bij het gevangeniswezen. Dat heeft heel erg met die 1,5 meter te maken. Om de gevangenissen coronavrij te houden, moeten we veel meer separate ruimtes vrijhouden voor binnenkomstprocedures. Een ander deel zit bij de taakstraf. Dat is ook wel begrijpelijk, want heel veel van de taakstraffen worden normaal gesproken uitgevoerd bij derden; denk bijvoorbeeld aan verpleeghuizen en wijkvoorzieningen. Even los van het feit dat die ook heel erg lang gesloten waren, geldt ook daar de anderhalvemeternorm. Neem bijvoorbeeld de ouderenzorg. Daar zeiden ze: we kunnen het ons helemaal niet veroorloven om nu ook nog eens dat deel als maatschappelijke taak op ons te nemen. Bij de reclassering heeft met name de uitvoering van taakstraffen klappen gekregen.
Met het openen van de samenleving zie je dat er nu flink wordt ingelopen. Los daarvan zijn de reclassering, en ook de Raad voor de Kinderbescherming als het gaat om taakstraffen voor jeugdigen, bezig geweest om de productiviteit weer richting de 100% te krijgen. De reclassering bijvoorbeeld zit nu op 90%. Ik verwacht, als ik zo naar buiten kijk en zie dat er veel meer kan, dat we dat percentage snel weer richting de 100% zouden moeten kunnen krijgen. Eigenlijk moet je naar meer dan 100%, want je hebt een achterstand die je moet inlopen. Daarom is het mooi om te zien dat de reclassering ook kijkt of ze bijvoorbeeld veel meer buiten kunnen doen, waar je wat minder coronagevoelig bent. Afgelopen week waren er afspraken met Staatsbosbeheer, Defensie en Rijkswaterstaat. Ik vind dat eigenlijk ook wel mooi passen bij het karakter van de taakstraf. Dan is ook in de publieke buitenruimte zichtbaar dat mensen die een fout hebben begaan, wat terugdoen voor de samenleving.
Ik denk dat dat de vragen zijn rond achterstanden.

De **voorzitter**:
Een interruptie van de heer Ellian.

De heer **Ellian** (VVD):
Een verduidelijkende vraag in het vervolg op collega Kuik, die de vraag open en vriendelijk stelde aan de Minister. Om toch even precies te zijn: uit de stukken maak ik op dat het kennelijk was toegestaan om een taakstraf langs digitale weg uit te voeren of dat sommige veroordeelden tot een taakstraf als het ware een soort leerstraf hebben ondergaan. Nou wil ik graag van de Minister weten of hij dat wenselijk vindt, ongeacht de achterstanden. Biedt de wet daar een grondslag voor? Voor zover ik weet is een taakstraf een taakstraf en dus uitdrukkelijk geen leerstraf.

Minister **Dekker**:
Ik vind dat voor jeugdigen te rechtvaardigen. Er wordt binnen de taakstraffen ook nu al gebruikgemaakt van wat «leerstraffen» heet. Daarbij kijken we natuurlijk altijd hoe we het vergeldingskarakter daar ook een plek in geven. Maar je wil zeker dat jeugdigen er ook eigenlijk wat van opsteken, om ervoor te zorgen dat ze de volgende keer niet in de fout gaan. Ik vind dat dus gezien de omstandigheden, maar ook gezien de manier waarop die leerstraffen worden uitgevoerd, te billijken.

De heer **Ellian** (VVD):
En staat de wet het toe?

Minister **Dekker**:
Zeker.

De **voorzitter**:
Ja. Oké. Een interruptie op dit punt van de heer Sneller.

De heer **Sneller** (D66):
De inloopkamer en het ter beschikking stellen van het geld kenden de harde voorwaarde dat die achterstanden ook daadwerkelijk werden ingelopen. Mijn vraag ging ook over het onderzoek dat we nu hebben, dat erover gaat dat die adaptieve mix van dat soort afspraken, die puur outputgericht zijn en ook nog digitaal, één of nul, eigenlijk niet passend is. Mijn vraag aan de Minister was dus ook hoe hij daarnaar kijkt. Hij beschrijft zelf terecht dat corona daar ook nog tussendoor gekomen is.

Minister **Dekker**:
Zeker, maar ik vind het ook in de verhouding tussen mij en de rechtspraak niet gek dat je, als je langjarig extra middelen uittrekt, afspraken maakt over wat het moet opleveren. En we maken steeds voor drie nieuwe jaren afspraken. We zagen de afgelopen jaren natuurlijk een enorme achterstand en enorme wachttijden. We hebben het net gehad over het strafrecht, maar je zal maar midden in een scheiding zitten en heel erg lang moeten wachten op je zaak. Toen heb ik dus wel de afspraak met de rechtspraak gemaakt: prima, ik wil mijn nek uitsteken, ook gericht op financiën. Er is bijna 100 miljoen extra in gestoken. Voor een deel ging dat naar het dichten van een aantal gaten, maar er zaten ook een aantal plussen bij, die ervoor gebruikt moesten worden om weer acceptabele doorlooptijden te krijgen. Dat vind ik dus op zich geen gekke uitspraak; dat vind ik ook juist goed. Onderdeel van rechtsbescherming is ook dat je tijdig rechtspraak krijgt, want als je heel lang moet wachten is dat niet goed.
Als reactie daarop is de rechtspraak gaan kijken: moeten we dingen dan op een andere manier gaan doen? Die inloopkamers vind ik juist een mooie resultante daarvan. Daar gaan ze voor bepaalde zaken of zaakstromen namelijk met zeer ervaren rechters kijken of je gespecialiseerde teams kunt neerzetten die de oude meuk, die al heel lang is blijven liggen bij andere rechters, tot zich nemen en die deze met extra snelheid afdoen, bijvoorbeeld door online zittingen of anderszins. Dat is een manier om wat te doen aan het versnellen van die doorlooptijden. Je moet natuurlijk ook wel wat andere manieren van werken gaan introduceren, want als je precies hetzelfde doet als wat je altijd hebt gedaan, dan blijven de wachtlijsten zo lang.

De heer **Sneller** (D66):
De warme belangstelling voor innovatie delen we. Ik heb alleen sterk het gevoel dat de Minister er heel rooskleurig naar kijkt en alleen de voordelen ziet. Ik snap dat hij zegt: verdachten moeten weten waar ze aan toe zijn en het moet snel, snel, snel. In dit geval weten verdachten alleen niet eens of het door een inloopkamer behandeld wordt. Er zitten wel meer schaduwzijden aan een Skyperechtszitting en de bezwaren die daaraan kleven. Ik vraag toch iets meer aandacht voor die schaduwzijden als we hiernaar kijken en als we hier zo meteen ook op terugkijken.

Minister **Dekker**:
Absoluut. Daar moeten we ook waakzaam op zijn, maar ik heb echt wel de indruk dat de rechtspraak dat zelf ook is. Ik zie ook wel dat er discussie is binnen de rechtspraak zelf. Er zijn rechters die er met een wat kritischere

blik naar kijken, maar ik heb de afgelopen tijd ook wat werkbezoeken afgelegd waarbij ik rechters met veel ervaring sprak die zeiden: wij doen dat op een hele zorgvuldige, goede manier, maar het is een nieuwe manier van afdoening. Formeel is het natuurlijk zo dat de manier van afdoening binnen het rechterlijk domein valt. Ik zit daarbovenop. Ik vraag ook echt wel aandacht voor zorgvuldigheid. We moeten er denk ik ook voor openstaan om er rekening mee te houden dat er dingen minder goed kunnen uitpakken dan verwacht en om daarop te reflecteren. Dat wil ik ook doen. Maar ik heb er ook vertrouwen in dat de wil bij de Raad voor de rechtspraak echt wel aanwezig is om daar steeds kritisch naar te kijken. En tegelijkertijd is er ook wel de wil om het anders te doen. Als je nieuwe manieren van werken introduceert, is het bij iedere grote organisatie zo dat een deel van de organisatie dan ook zegt ... Soms is dat ook een beetje taai. Ik denk dat de rechtspraak daartegen aanloopt.

De heer **Sneller** (D66):
Ja, maar bij elke grote organisatie is het ook zo dat als het water aan je lippen staat ...

De **voorzitter**:
Meneer Sneller, gaat u uw tweede interruptie hier ook aan wijden?

De heer **Sneller** (D66):
Als u dat zo beoordeelt, voorzitter. Ik wou een afsluitende vraag stellen.

De **voorzitter**:
Ja, zo beoordeel ik het.

De heer **Sneller** (D66):
Blijkbaar. Bij elke grote organisatie is het ook zo dat als je het water tot boven de lippen laat stijgen, ze tot heel gekke dingen bereid zijn. Bij het oordeel van de ondernemingsraad, wat de Minister kent, en de zeer kritische geluiden – wij moeten daar niet al te bagatelliserend over doen, denk ik – zien we dat dat wel de schaduwzijde is. Ik ben dus blij dat hij zegt dat we daar oog voor moeten hebben. Laten we daarop blijven letten.

Minister **Dekker**:
Dat zal ik zeker doen. Maar even ter nuancering: het is niet zo dat we zeggen dat zij met dezelfde middelen nu veel meer extra moeten doen. Wij hebben extra middelen gegeven, maar wel met de wens om dan ook wat aan die doorlooptijden te doen. Het is een kwestie van extra geld, dus daar kunnen extra rechters mee in de arm worden genomen, maar ik vind het juist goed dat er ook gekeken worden naar andere manieren van werken. Dezelfde discussie hebben we bijvoorbeeld ook gehad bij het Openbaar Ministerie, waar je voor bepaalde zaken via het CVOM met gespecialiseerde teams bepaalde meters kunt maken. Ik vind het niet gek dat ook de rechtspraak kijkt naar de staande magistratuur in de zin van: kunnen we daar bijvoorbeeld van leren? Dat betekent natuurlijk wat voor het werken binnen specifieke arrondissementen. Dat betekent ook dat je bepaalde dingen die rechters wellicht in het verleden hebben gedaan, nu centraal op een andere plek gaat doen. Dat is een beetje de context waarin ik ook die kritiek of zorg van sommige rechters lees. Maar je moet er ook voor openstaan dat een andere manier van werken soms kan bijdragen aan snellere duidelijkheid voor verdachten en slachtoffers.

De **voorzitter**:
Gaat u verder.

Minister **Dekker**:
Dan levenslang. Daar spelen een paar dingen. Levenslang is sowieso een bijzondere straf. Het is de zwaarste straf die we in ons strafrecht kennen en die, los van gratie, ook geen verdere matiging kent. Ik heb onlangs in twee zaken gratie verleend. Er waren wat vragen, deels over casuïstiek, deels over de vraag hoe nu verder met wet- en regelgeving. Om maar even met de casuïstiek te beginnen: ik heb gisteren aan uw Kamer een antwoord gestuurd op de kritische brief van de Ombudsman. Daar zaten deze twee elementen ook in. Op het punt van de casuïstiek ben ik het niet met hem eens. Ik vind dat we dat op een zorgvuldige manier hebben gedaan, als je die brief leest – ik zou daar echt naar willen verwijzen, want dan hoef ik dat nu niet te herhalen – maar ook als je daar nog meer van wilt weten. Kijk eens naar de vonnissen, want die zijn allemaal gewoon openbaar en die bevatten ook precies de argumenten op basis waarvan wij zeiden: op een aantal onderwerpen denken wij gebruik te kunnen maken van de discretionaire bevoegdheid die de Gratiewet verleent. Ik denk dat we dat op een zorgvuldige manier hebben gedaan. Ik ben het op dat punt dus niet eens met de Ombudsman.
Ik ben het ook niet eens met het ACL als het gaat om hoe wij omgaan met hun adviezen. Die adviezen nemen we altijd zeer ter harte. Die nemen we zeer serieus. Ik geloof dat er nu elf adviezen zijn verleend. In twee gevallen zijn die volledig opgevolgd. De andere adviezen hadden allemaal betrekking op een en dezelfde casus. Die hebben we veelal deels opgevolgd. Dat had ermee te maken dat wij soms ook zeiden dat het wat snel ging. Of het ene advies volgde het andere alweer heel snel op, zonder dat je kon evalueren hoe de vrijheden die je had verleend in de vorm van verlof waren verlopen en of er ook echt grond en reden was om weer een vervolgstap te zetten. Het ACL is een adviesorgaan. Dat zit al in het woord. Ze geven adviezen, en dat betekent niet dat ze altijd automatisch een-op-een worden opgevolgd. Daarnaast zijn er ook adviezen die ik krijg van mijn eigen diensten, de DJI en het NIFP. Die brengen we bij elkaar. Als je nou kijkt naar de adviezen die we deels hebben opgevolgd, dan gaat het om één casus waarin we in de afgelopen anderhalf jaar best stappen hebben gezet voor een levenslange gestrafte in de richting van een re-integratietraject.
Dat is dus het punt waar ik het niet mee eens ben. Wel ben ik het ermee eens dat we eens fundamenteel moeten kijken naar de wet zelf en de regeling zoals die vier jaar geleden is getroffen naar aanleiding van de uitspraak van de Hoge Raad in relatie tot het Europese Verdrag voor de Rechten van de Mens. Ik loop ertegen aan – dat bleek wel heel duidelijk in de zaak-Yilmaz – dat de Gratiewet aan de ene kant discretionaire ruimte geeft, maar dat daar in het samenspel tussen mij en de rechter uiteindelijk niet zo veel meer van over is. Als dat het geval is, dan is de vraag wie nou eigenlijk nog de beslissing neemt. Is dat de Minister, of is dat de rechter? Is het misschien sowieso niet beter om dat bij een rechter neer te leggen? Dat is ook degene die aanvankelijk de straf heeft opgelegd.
Dat vraagt, zeg ik hier, wel een fikse aanpassing van de werkwijze, maar ook van wet- en regelgeving. Gratie is niet alleen geregeld in de Gratiewet, maar ook in de Grondwet, want gratie wordt verleend bij de Kroon. Dat zou betekenen dat als je dat bij de rechter zou neerleggen, dat ook een aanpassing van de Grondwet vraagt. Nu is er nog een andere manier waarop je dat zou kunnen aanvliegen. Daarom kijk ik ook naar ons omringende landen. Ik ben hier dus inmiddels serieus mee bezig. Je zou natuurlijk ook, om perspectief op vrijheid te gunnen, niet alleen maar naar gratie kunnen kijken, maar ook naar een vorm van voorwaardelijke invrijheidstelling zoals dat in andere landen geldt. Dan heeft iemand dus wel levenslang, maar hoeft hij niet levenslang in de gevangenis te zitten, maar kan hij zijn straf naar verloop van tijd onder toezicht buiten de muren uitzitten. Dat zijn dingen waar ik op dit moment naar kijk, en ik kijk naar de vraag of dat ook qua wetsaanpassing behapbaarder is te maken.

Dan is natuurlijk hier weer de vraag of dat nog wel binnen de criteria past zoals destijds gesteld door de Hoge Raad en het EVRM. Dit is nog even de puzzel waar spanning op zit. Ik geef u dit inkijkje om eigenlijk tot de conclusie te komen dat ik er serieus mee bezig ben.

De heer **Van Nispen** (SP):
De Ombudsman oordeelde dat de Minister een verkeerde voorstelling van zaken had gegeven, dat de inhoud niet leidend is geweest, dat er onbehoorlijk is gehandeld en dat er onvoldoende respect voor de grondrechten is geweest. En dan zegt de Minister: nou, ik ben het niet eens met de Nationale ombudsman. Ik vind dat te makkelijk. Het was immers de Minister die schreef aan de Kamer dat het niet verlenen van gratie zijn inzet was. Dat was gewoon uw inzet. «De argumenten die juridisch standhouden om gratie rechtmatig te kunnen weigeren zijn daarmee nu echt op.» Dat heeft de Minister aan de Kamer geschreven. Daarmee laat je toch zien wat je doel was en dat het niet ging om perspectief verlenen, zoals moet op grond van internationale jurisprudentie? Dat is toch eigenlijk precies waar de Ombudsman op heeft gewezen, namelijk dat dat steeds het doel is geweest? De vraag waar ik een eerlijk antwoord van de Minister op hoop te krijgen, is: heeft hij nou niet de afgelopen jaren iets te veel zijn VVD-pet op gehad en iets te weinig die van de Minister voor Rechtsbescherming, in ieder geval op dit beleidsterrein?

Minister **Dekker**:
Nee, want de wet, en ook de internationale jurisprudentie, schrijft niet voor dat je gratie moet verlenen. Dat kan dus ook betekenen dat je in een individuele casuïstiek tot de afweging komt dat gratie niet zo op z'n plek is. Dat was mijn inzet en mijn oordeel in de zaak-Yilmaz. Dat is niet zo gek. Dat was allemaal gewoon openbaar. Daar zijn namelijk verschillende rechtszaken over gevoerd. Uiteindelijk leidde dat ertoe dat de rechter op een aantal onderdelen zei «daar ben ik het niet mee eens», waardoor die ruimte werd verkleind en ik heb moeten constateren dat ik daar aan het kortste eind heb getrokken. Maar het is natuurlijk niet zo heel gek dat je niet in alle gevallen automatisch gratie verleent. Het zal in de toekomst ook nog wel vaker gebeuren, zolang de Minister dat besluit moet nemen. Dan wijs je dus gratie af en gaat iemand vervolgens in beroep bij de rechter. Dan zal de inzet van de Minister zijn om geen gratie te verlenen. Dat is gewoon hoe dat dan loopt.

De heer **Van Nispen** (SP):
Er is wel een verschil tussen niet in alle gevallen automatisch gratie verlenen en het helemaal nooit doen, het perspectief ontnemen en mensen eigenlijk tot procedures dwingen totdat ze op enig moment gelijk gaan krijgen van de rechter. Dat is eigenlijk wat de Minister gedaan heeft. Dat heeft meer te maken met misleiding, een verkeerde voorstelling van zaken en de boel traineren. Maar mijn vraag is de volgende. In zijn brief aan de Kamer van gisteren schreef de Minister dat de Ombudsman erop aandringt zonder verdere omwegen en vertraging werk te maken van een betere procedure. En dan zegt de Minister: «Naar mijn oordeel is deze procedure met de beleidswijziging uit 2016 reeds vormgegeven». Dat bedoelt de Ombudsman natuurlijk niet, want die weet ook wel wat er in 2016 is gebeurd. Dus hier gaat het ook weer mis. Mijn heel concrete vraag is als volgt. De Minister is er inmiddels serieus mee bezig. Ik weet niet of het een verspreking was, maar het woord «inmiddels» is misschien wel veelzeggend. Wanneer kunnen we concreet een voorstel verwachten? En als het ingewikkeld ligt, wanneer krijgen we dan diverse scenario's voor aanpassing, zodat we daar als Kamer over kunnen meepraten?

Minister **Dekker**:
Ik was hier al ver voordat ik de brief van de Ombudsman ontving mee bezig. U heeft eerder van mij een brief gekregen over de gratieverlening aan Yilmaz. Daar staat al in dat ik hiermee aan de slag ga. De heer Van Nispen maakt er een enorme show en een enorm circus van, alsof ik nu tot inkeer zou zijn gekomen. Nee, ik was hier al veel langer mee bezig. Laten we het dus ook gewoon even inhoudelijk en op de zaak gericht bekijken. In de laatste passage in de brief over de gratiëring van Yilmaz kondig ik aan dat ik fundamenteler ga bekijken of dit nog langer standhoudt, of dat we naar een ander wetstraject toe moeten. Zoals u merkt, neig ik naar dat laatste. Dat sluit ook aan bij wat de Ombudsman vraagt. Dat laat onverlet dat het huidige stelsel gewoon past binnen de wet- en regelgeving. Ook dat heeft de Hoge Raad gezegd. Ik vind alleen dat er een spanning zit in de relatie tussen de rechterlijke macht en de uitvoerende macht. De twee staatsmachten zijn te veel met elkaar verweven. Als de wet de uitvoerende macht een discretionaire bevoegdheid geeft maar de rechter die vervolgens in de praktijk helemaal dichtzet, dan kun je je afvragen of het nog wel terecht is dat de uitvoerende macht die bevoegdheid heeft, want dan is die er alleen nog maar op papier. Dan vind ik het beter – dat is mijn conclusie naar aanleiding van de zaak-Yilmaz – dat we die bevoegdheid bij de rechter zelf neerleggen.

De **voorzitter**:
Heel goed ...

Minister **Dekker**:
Er werd ook gevraagd wanneer. Ik ben er nu mee bezig. Ik verwacht niet meer dat dit gebeurt door het huidige kabinet. We zaten net te grappen: wat is er eerder, verkiezingen of een nieuw kabinet? Ik ga hier dus gewoon mee door. Het is niet eenvoudig. Het gaat ook over de vraag hoe dit binnen internationale wet- en regelgeving past. Ik wil best in de tweede helft van het jaar, tegen het einde van dit kalenderjaar, laten weten welke contouren dat krijgt. Maar een wetstraject gaat echt gewoon tijd kosten. Van het begin tot het einde heb je het dan minimaal over twee jaar.

De **voorzitter**:
Dank u wel. Dan is er nog een vraag van de heer Sneller.

De heer **Sneller** (D66):
Fijn als we deze discussie kunnen voortzetten. Nog een korte vraag over het verleden. 20 januari schrijft de Minister: «Mede gelet daarop heb ik een veelvoud van juridische procedures gevoerd met als inzet het niet verlenen van gratie». 2 juni krijgen we een brief van de Minister waarin staat: «Uit het bovenstaande moge blijken dat het niet mijn inzet was om gratie te voorkomen». Ik snap niet hoe die ...

Minister **Dekker**:
Maar dat was ook mijn inzet. Ik loop er niet voor weg. Wij hebben een aantal keren in de rechtszaal gestaan omdat wij van mening waren dat gratie voor Yilmaz niet op z'n plek was.

De **voorzitter**:
Van belang voor de helderheid is geloof ik of er nou «voorkomen» of «verlenen» stond.

De heer **Sneller** (D66):
De eerste keer is het: de inzet is het niet verlenen. En dan is het: het was niet mijn inzet om gratie te voorkomen.

Minister **Dekker**:
Misschien is dat een taalding. Ik heb de brief niet helemaal paraat hier. Maar als u aan mij vraagt wat nou de inzet was: wij hebben daar verschillende keren over in de rechtszaal gestaan. De inzet was dat ik van mening was dat het verzoek tot gratie zou moeten worden afgewezen. Daar is de rechter op een aantal onderdelen steeds op teruggekomen. Op een gegeven moment waren daar de argumenten op en heb ik gezegd: dan kan ik niet anders dan in dit geval wel gratie te verlenen.

De **voorzitter**:
Helder. O, nog een interruptie op dit punt, van mevrouw Kathmann.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):
Dank voor het antwoord van de Minister. Ik begrijp eigenlijk dat de neiging is om het aan de rechter over te laten, en dat het – begrijpelijk; dat snap ik heel goed – een heel lang traject gaat worden. Wat ik ook proef in de woorden van de Minister, is dat hij neigt naar de rechter omdat er een grote spanning zit op het maatschappelijk debat over levenslang gestraften. De maatschappelijke tendens is een beetje: zullen we politici er even toe bewegen om spierballentaal te bezigen? Levenslang is levenslang, en dat klinkt mooi, terwijl we juist van die mooie, onafhankelijke instituten in Nederland hebben die de principes van onze rechtsstaat borgen. We willen eigenlijk naar de rechter luisteren, maar dat is een heel lang traject. Kunnen we dan niet ondertussen een systeem verzinnen waarin we alvast vaker naar de rechter kunnen luisteren? Dat kan bijvoorbeeld door te zeggen: de beslisbevoegdheid over gratie leggen we bij het adviescollege en vanaf nu geeft dat bindende adviezen aan de Minister op dit terrein. Niet voor niks hebben we een adviescollege, vol met heel hoogwaardige specialisten die onafhankelijk oordelen. Dat lijkt me een heel mooie tussenweg. Ondertussen kunnen we dan die heel lange route van wetgeving bewandelen.

Minister **Dekker**:
Het gaat hier om twee verschillende dingen. Om te beginnen geeft het adviescollege geen advies over gratiëring. Dat is uiteindelijk aan de bewindspersoon, aan de Minister. Zo is het ook in de wet bepaald. Als je dat op een andere manier gaat doen, ga je contra legem werken. Daar zou ik niet voor zijn. Laten we de procedures helder houden. Dan de tweede reden waarom ik niet zou zijn voor bindende adviezen van het adviescollege over de stappen die genomen worden in de re-integratie, waarbij het bijvoorbeeld om de toekenning van verloven gaat: als het niet goed gaat, staat uiteindelijk de Minister hier verantwoording af te leggen. Ik ben het er helemaal mee eens dat de adviezen serieus moeten worden gewogen. Dat doe ik ook. Tegelijkertijd kunnen er redenen zijn om op onderdelen af te wijken van adviezen. Volgens mij heb ik net in openheid ... Ik wil niet al te veel details geven, want dan is het allemaal weer herleidbaar tot het specifieke geval. Dat helpt ook niet bij de re-integratie van de desbetreffende persoon. Maar de reden dat ik niet alle adviezen van het ACL een-op-een heb doorgevoerd, is ook dat die adviezen elkaar soms heel snel opvolgden. Dan lag er na een advies drie maanden later weer een advies. Dan ging het ook over de snelheid, waarbij gezegd werd: iemand mag ook weleens een keer wat langer thuisblijven of op onbegeleid verlof. Daarvan zei ik toch: dat gaat me net iets te snel en ik wil toch dat we daar meer toezicht op houden. Dat is mijn afweging geweest, ook met een aantal andere adviezen die ik daarover heb ontvangen van mijn eigen diensten. Dat betekent niet dat ik niet werk aan re-integratie, volgens mij ook conform de filosofie over de nieuwe manier van werken. Maar het gebeurde net op een iets ander tempo dan het ACL adviseerde.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):
In het begin van het antwoord schuilt precies waar het mis is: als het dan fout gaat, is de Minister verantwoordelijk. Misschien moeten we er dan ook wat eerlijker over zijn dat op heel veel terreinen foutloosheid gewoon niet bestaat. Ministers gaan anders daarnaar handelen: als ik maar nooit gratie verleen, kan ik in ieder geval geen foutje maken en dat is wel zo makkelijk. Dat is nou precies waarom het op de verkeerde manier beslecht is. Als we gewoon transparante richtlijnen hebben en zeggen dat een advies van het adviescollege bindend is, dan is ook heel duidelijk waar de verantwoordelijkheid ligt. Dan hebben specialisten ernaar gekeken. En dan is klip-en-klaar dat foutloosheid niet bestaat.

Minister **Dekker**:
Dat zou je kunnen doen, maar dat is niet zoals de wet nu is bepaald.

De **voorzitter**:
Dank u wel. Dan denk ik dat u aan het eind van de beantwoording bent gekomen en verontschuldigen wij u. Nog een prettige dag!

Minister **Dekker**:
Dank u.

De **voorzitter**:
Dan ga ik het woord geven aan de Minister van Justitie en Veiligheid voor zijn termijn. Ik wijs erop dat we geen enkele uitloopmogelijkheid hebben in deze zaal. Om 17.30 uur moeten we eruit!

Minister **Grapperhaus**:
Het ligt er ook aan wie er om 17.30 uur komen.

De **voorzitter**:
Ik weet het niet. Je kan je bijna niet voorstellen dat het belangrijker is dan dit, maar je weet het maar nooit.

Minister **Grapperhaus**:
Voorzitter, dan zal ik gezwind aan de slag gaan. Door enkele van uw leden is het al gezegd: we spreken met uw nieuwe Kamer voor het eerst over een groot aantal strafrechtelijke onderwerpen. Het zou misschien goed zijn als we een volgende keer terugkomen op de onderwerpen die vandaag niet helemaal aan de orde komen. Ik wil in ieder geval toch nog eens gezegd hebben dat ik in de vorige periode met de vaste Kamercommissie voor Justitie en Veiligheid zeer goede, kritische debatten heb gehad over deze maatschappelijk zo belangrijke onderwerpen. Dat zie ik in zo'n beetje alle vragen terugkeren die ik heb gekregen.
Ik heb bijvoorbeeld de motie van de heer Van Nispen gezien, die afgelopen dinsdag is aangenomen, over de investeringen in de strafrechtketen. Hij vroeg wat dit kabinet daaraan gaat doen. Welnu, mijn collega voor Rechtsbescherming en ik wijzen erop dat het echt aan het nieuwe kabinet is om besluiten te nemen over nieuwe investeringen in de strafrechtketen. Die motie zal daar natuurlijk ook heel duidelijk meteen bovenaan de strafrechtelijke agenda staan. Het is echt een belangrijk onderwerp. Zoals in onze Kamerbrief over het Wetboek van Strafvordering is toegelicht, zal in ieder geval de invoering daarvan gepaard gaan met hoge implementatiekosten. Maar het is ook voorstelbaar dat voor verdergaande digitalisering van de strafrechtketen de komende jaren aanvullende financiële middelen nodig zijn. Ik kom straks nog op een vraag van de heer Azarkan daarover. De organisaties uit de strafrechtketen hebben ook zelf aangegeven dat ze behoefte hebben aan het versterken van hun organisaties. In ieder geval zal dat nog gestalte moeten krijgen

voor het nieuwe kabinet in overleg met het zogenaamd Bestuurlijk Ketenberaad van de strafrechtketen.
De heer Sneller vroeg over het SEO-rapport ...

De **voorzitter**:
Een ogenblik. Een interruptie van de heer Van Nispen.

De heer **Van Nispen** (SP):
We hebben die motie van afgelopen dinsdag natuurlijk niet aangenomen. Dat is echt belangrijk geweest. De politie, het Openbaar Ministerie, de reclassering, de rechtspraak ...

Minister **Grapperhaus**:
Wél aangenomen. U zei: niet aangenomen.

De heer **Van Nispen** (SP):
Nee, we hebben de motie niet voor niets aangenomen. Misschien drukte ik mij verkeerd uit. We hebben afgelopen dinsdag een belangrijke motie aangenomen. De Kamer heeft daarmee echt gezegd: we zien het probleem; we hebben allemaal in onze verkiezingsprogramma's opgeschreven dat capaciteitsuitbreiding noodzakelijk is, om het oplossingspercentage op te helderen, maar natuurlijk ook omdat er een gigantische werkdruk is bij al die organisaties. Het gaat niet om de volgende regering. De huidige regering – er staat: verzoekt de regering – wordt verzocht «een plan uit te werken waarmee de komende jaren fors wordt geïnvesteerd in de gehele strafrechtketen». Dan hoop ik dat ik verkeerd heb begrepen dat de Minister zegt: ik vind het heel belangrijk, maar daar ga ik niks mee doen, want dat vind ik echt aan een volgend kabinet. Ik hoop echt dat ik dat net verkeerd heb begrepen.

Minister **Grapperhaus**:
Nou, laat ik het dan zo zeggen, voordat ik te snel de woorden «niet voor niets» inslik en we met misverstanden zitten: de heer Van Nispen kent mij en weet dat ik niet nu op mijn handen ga zitten, ook al ben ik demissionair. Dat is duidelijk. Ik ga ook zelf al in gesprek met het Bestuurlijk Ketenberaad. Ik ga zelf kijken wat ik als Minister van Justitie en Veiligheid, samen met collega Sander Dekker voor Rechtsbescherming, zie als belangrijke prioriteiten die aan de orde moeten komen als we echt gaan investeren in de strafrechtketen. Daarbij speelt ook – dat zal ik zo beantwoorden – het punt dat de heer Sneller aanroerde over het SEO-onderzoek een belangrijke rol. Ik wilde wel het volgende zeggen – dat heb ik hier opgeschreven – over de besluiten over de nieuwe investeringen. Ik weet het echt niet, maar laten we zeggen dat er over twee, drie maanden – gezien mijn achtergrond zeg ik «deo volente»; anderen zeggen misschien «op hoop van zegen» – helemaal definitief een nieuw kabinet staat. Ik weet het echt niet, want ik ben er niet bij betrokken; het kan ook over twee weken zijn. In ieder geval is het echt van belang dat we tot die tijd niet op de handen zitten en maar wachten. Maar ik wil de verwachtingen goed dirigeren, om een anglicisme te gebruiken, over het doorhakken van knopen over de echte besluiten over investeringen in het Wetboek van Strafvordering of anderszins. Dat weet de heer Van Nispen ook, want we hebben het daar eerder deze week ook over gehad in het kader van een ander onderwerp.

De **voorzitter**:
Helder.

De heer **Van Nispen** (SP):
Ik hoef het daar niet mee eens te zijn, maar ik weet dat het zo werkt en ik weet dat daar ook een meerderheid voor is, die dat met een nieuw kabinet

wil afspreken. Ik had het inderdaad verkeerd begrepen. De Minister gaat dus wel wat doen. Hij gaat namelijk in gesprek. Hij gaat inventariseren wat er nodig is, onder andere voor de modernisering van Strafvordering, maar ook om de werkdruk bij de politie te verlichten. Ik kan een hele opsomming maken, maar dan wordt de voorzitter boos. Ik zou graag van de Minister willen dat hij, als hij die inventarisatie doet bij al die belangrijke partijen in onze strafrechtketen waar de basis op orde moet komen – en we willen eigenlijk meer dan dat; we willen niet alleen maar de basis op orde, we willen een verbeterslag – daarvan dan ook verslag doet aan de Kamer. Ik weet ook niet wanneer er een nieuw kabinet zit, maar ik denk wel dat het heel belangrijk is dat de Minister ... Ik wil best geloven dat de Minister hard aan de slag gaat, maar dan wil ik daar ook wat van zien. Ik wil dus dat de Kamer die inventarisatie ontvangt.

Minister **Grapperhaus**:
Ik ga daar een toezegging op doen. Ik ga zorgen dat er voor het zomerreces een brief van mij ligt. Die kunt u dan tijdens het reces rustig tot u nemen. Daarin zal ik verslag doen van wat die overleggen en het prioriteren de afgelopen weken wat mij en collega Dekker betreft – het zal mede namens hem zijn – hebben opgeleverd. Maar ik zeg heel duidelijk: dat is dus een inventarisatie, want anders ga ik buiten mijn boekje. Overigens, wat de politie betreft, en dat weet de heer Van Nispen, want iedere keer zeg ik het weer: nee, dat tekort bij de politie is er niet vanwege een tekort aan structureel geld op dit moment, want het huidige kabinet heeft al meer dan 300 miljoen structureel extra geïnvesteerd in de politie. Dit punt is echt voor het overleg Politie, maar ik wil het voor de hier aanwezige leden en de kijkers buiten haken zetten. We hebben te maken met een vloed van pensionerende politiemensen. Dat heeft te maken met dingen als de babyboom en weet ik veel wat. In een lang verleden is daar misschien iets te weinig op geanticipeerd, maar goed, daar ben ik ook voor verantwoordelijk, dus dat maakt allemaal niet uit. Dat is de reden dat we op dit moment bij de politie krap in de menskracht zitten. Tot zover mijn toezegging.
Dan ga ik naar de heer Sneller. Zijn vraag ligt een beetje in het verlengde hiervan. Hij vroeg wat wij vinden van het SEO-rapport, van het advies over een adaptieve mix. Dat begrip wijst op de combinatie van een outputbekostiging en de lumpsum. Dat wordt nu al toegepast binnen zowel OM als rechtspraak. Die bekostigingssystematiek bij OM en rechtspraak is recent aangepast. Daar zijn we nu ervaring mee aan het opdoen. Dat zullen we goed moeten monitoren, samen met de betrokken organisaties. Het was destijds een terugkerend vraagpunt van de heer Groothuizen van D66, waar we langs deze weg vervolg aan hebben gegeven. De brede aanbevelingen uit het SEO-rapport zijn het ministerie en de betrokken organisaties nu aan het bestuderen om te kijken wat de voorkeursscenario's zouden zijn; dat gaat ook een beetje over het punt waar de heer Van Nispen het over had. Ik zeg het weer heel voorzichtig: het doorhakken van knopen ligt op de formatietafel respectievelijk bij het nieuwe kabinet.
Voorzitter. De heer Sneller had ook een vraag over wat de Minister van Financiën heeft gezegd naar aanleiding van de modernisering van Strafvordering. Welnu, artikel 3.1 van de Comptabiliteitswet vereist dat in de toelichting op wetsvoorstellen wordt ingegaan op de financiële gevolgen voor het Rijk. In het concept van Strafvordering zoals dat nu bij de Raad van State ligt, wordt ingegaan op de structurele en incidentele consequenties van het nieuwe wetboek. Er is heel duidelijk afgesproken met Financiën dat daarvoor dekking moet zijn bij de indiening van het wetsvoorstel in de Tweede Kamer. Het wetsvoorstel zal, ook bij een positief advies van de Raad van State, terugkomen in de ministerraad om dit punt met elkaar vast te stellen. Ik zeg hier nog een keer, zodat iedereen het kan zien en horen, dat de modernisering van Strafvordering echt ...

Hoe moet ik het zeggen? Het heeft niet zo'n aantrekkelijke, mediagenieke roep als sommige andere onderwerpen, maar het is echt van groot belang voor onze rechtsstaat dat we Strafvordering kunnen vernieuwen. Ik hoor dat ook in de oproep van sommige anderen van de leden.
De heer Ellian vroeg zich bijvoorbeeld af hoe realistisch het is dat je een beleidsnieuwheid in acht moet nemen naast de invoering van het nieuwe Wetboek van Strafvordering. Daar ligt een gezamenlijke opgave voor kabinet en parlement, en met «kabinet» bedoel ik dan echt nog dit kabinet; die verantwoordelijkheid reken ik mezelf aan. Het is niet te voorkomen dat andere nieuwe beleidsinitiatieven doorgevoerd moeten worden in dezelfde tijd, maar waar dat kan, zullen het volgende kabinet en het parlement daar rekening mee moeten houden in de planning en het stellen van prioriteiten. Het advies van de commissie-Letschert – de heer Ellian kent het goed, zo te zien en te horen – om een meerjarig uitvoeringsplan voor alle grote trajecten in de strafrechtketen op te stellen en actueel te houden, zal daaraan een goede bijdrage kunnen leveren, denk ik. Dit is een enorm belangrijk traject, waar we bij het stellen van prioriteiten rekening mee moeten houden. Ik vind het echt heel plezierig dat we hier nu meteen aan het begin – voor uw Kamer aan het begin – aandacht voor hebben.
Voorzitter. Dan iets waar ik 32 jaar aan gedaan heb, namelijk het zelfonderzoek van advocaten. De advocaat moet natuurlijk voortdurend zelfreflectie hebben in het beroep dat hij uitoefent. Als inleiding op de vraag van de heer Van Nispen daarover wil ik nog iets stellen. De heer Van Nispen weet dat we dat WODC-onderzoek hebben aangevraagd. Het WODC gaat nu onderzoek doen naar de eventuele noodzaak van een wettelijk kader op dit punt. We hebben er hier vaker over gedebatteerd. Ik heb altijd gezegd: in de eerste plaats is er aan het begin die verplichte wettelijke zelfreflectie van de advocaat. Ouderwets gezegd: geen advocaat mag een zaak aannemen die hij niet rechtvaardig acht te zijn. Ik zie een blik van herkenning bij de heer Ellian. Dat betekent – dat is een wezenlijk onderdeel van de advocateneed – dat een advocaat niet mag liegen of de waarheid mag verdoezelen. Ik weet van de tijd dat ik het beroep nog uitoefende dat er soms suggesties waren dat dat anders zou zijn bij advocaten, maar dat is niet het geval.
We kijken of er voor die onderzoeken die advocaten doen – ik herhaal het – een wettelijk kader moet komen, maar we moeten ons goed realiseren dat het Openbaar Ministerie zo'n onderzoek beschouwt als een partijonderzoek en niet als een onafhankelijk, met een soort waarmerk van onafhankelijkheid aangeleverd onderzoek. Men toetst dat op kwaliteit en gebruikt die onderzoeken – dat is denk ik verstandig – in het kader van een eventueel strafrechtelijk onderzoek. Maar goed, we moeten nu niet vooruitlopen op de uitkomsten van het WODC-onderzoek, dat het resultaat is van de motie van de leden Groothuizen en Van Nispen. Ik heb hier niet precies staan wanneer dat onderzoek komt, maar dat zal ongetwijfeld binnen afzienbare tijd gereedkomen.

De heer **Van Nispen** (SP):
De Minister had juist aan de Kamer geschreven dat dat onderzoek iets vertraagd is. De Minister vraagt mij om niet vooruit te lopen op het onderzoek, maar eigenlijk doet hij dat zelf wel, door deze praktijk nu toe te staan. De praktijk is nu juist dat justitie, het Openbaar Ministerie en de FIOD, die zelfonderzoeken van advocaten gebruikt. Dat is gewoon wat er nu gebeurt in de schikking die ik heel concreet noemde. Daar wordt gewoon een zelfonderzoek van een advocaat gebruikt om uiteindelijk korting te geven op de straf, omdat ze het zelf allemaal zo netjes en zo goed hebben onderzocht. Maar dat zijn partijdige onderzoeken, want een advocaat dient partijdig te zijn. Ik ben hier geen kritiek aan het leveren op de advocatuur. Natuurlijk zijn ze kritisch en natuurlijk doen ze hartstikke veel dingen goed, maar het zijn geen objectieve justitiële onderzoekers. Je

hebt het probleem van het verschoningsrecht, waarbij ze bepaalde zaken juist niet mogen melden. De opdrachtgever geeft iets in onderzoek; dat is degene die betaalt. Dus wat garandeert nou dat het onderste uit de kan wordt gehaald in dat onderzoek, zodat het volledige feitencomplex – fraude, corruptie, dat soort zaken – op tafel komt te liggen? Daarom is mijn voorstel om niet vooruit te lopen op dat onderzoek. En juist daarom moet je dus die zelfonderzoeken door justitie tijdelijk niet laten gebruiken, zoals nu gebeurt.

Minister **Grapperhaus**:
Ja, maar dat is echt een misvatting. Die onderzoeken zijn voor het Openbaar Ministerie te gebruiken – het is aan het OM om daarover te oordelen – als bewijsmiddel, net zo goed als een getuigenverklaring, foto's of wat dan ook te gebruiken zijn als bewijsmiddel. Iemand die foto's aanlevert, kan die foto's gemanipuleerd hebben, maar het is uiteraard aan het Openbaar Ministerie om te toetsen of die foto's de bewijskracht hebben die de aanbrenger suggereert. Ik neem dit nu eventjes als voorbeeld. Ik wil benadrukken dat het Openbaar Ministerie – dat is echt aan de autonomie van het OM – aan zo'n zelfonderzoek de bewijskracht kan toekennen die het in de betreffende zaak geraden of dienstig acht. Daar speelt in mee, zo zeg ik heel duidelijk, dat de advocaten die dat onderzoek doen, van het tableau geschrapt zouden kunnen worden als ze met onderzoeksverslagen komen die, om het maar even heel simpel te zeggen, vervalst zouden zijn of niet de werkelijke bevindingen zouden weergeven. Of er zou een andere maatregel tegen hen kunnen worden genomen. Dat is in het geval dat achteraf zou blijken dat het OM bewijskracht heeft toegekend die onwaarachtig is. Maar dat is echt aan het OM. We zouden dus een aanwijzing moeten gaan geven aan het OM om bepaalde bewijsmiddelen niet meer te gebruiken.
Iets anders is – dat ben ik aan het uitvoeren met het onderzoek van het WODC – dat je kijkt of je hier nog een bepaald wettelijk kader voor moet instellen, gewoon voor bepaalde vereisten, zodat je het nog wat meer inkadert. Maar nogmaals, het is aan het OM, aan de autonomie van het OM – de heer Van Nispen weet dat ik daar zeer bij uit de buurt blijf, dat ik niet in de autonomie van het OM treed – om in een zaak te besluiten wat het voor waarde toedicht aan bewijsmiddelen.

De **voorzitter**:
Afrondend, meneer Van Nispen.

De heer **Van Nispen** (SP):
Ja, dat is inderdaad aan de autonomie van het OM, maar daarom heeft het mij altijd zo verbaasd dat de Minister – dat doet hij nu niet meer, maar daarvoor wel – deze praktijk juist heeft aangemoedigd: dat het goed zou zijn dat bedrijven zelfonderzoek laten doen door advocaten waar justitie dan gebruik van kan maken. Het heeft ook te maken met capaciteitsgebrek bij justitie, want het is wel makkelijk dat er zelfonderzoek gedaan wordt. Ik vind het een taak van de Minister om de onafhankelijkheid, de rolvastheid en de partijdige rol van de advocaat te bewaken, evenals de onafhankelijkheid van het justitieel onderzoek. Volgens mij is er geen aanwijzing voor nodig, maar ik denk dat het heel verstandig zou zijn om als Kamer wel degelijk onze zorgen te uiten. De Minister heeft deze praktijk eerst aangemoedigd, maar hij zou nu kunnen zeggen: ik zie daar hele grote risico's aan; het zou beter zijn om er, in afwachting van dat onderzoek naar de voor- en nadelen, tijdelijk mee te stoppen.

De **voorzitter**:
De Minister, kort graag.

Minister **Grapperhaus**:
De partijdigheid van een advocaat, dat wil zeggen het duidelijk optreden in het belang van een partij, is een gegeven dat we van tevoren weten. Maar een advocaat kan vanuit die partijdigheid nog steeds – en het is aan het OM om dat in een concrete zaak te toetsen – gewoon de volledige waarheid over een partij neerleggen. In de 32 jaar dat ik advocaat ben geweest, moet ik, vrees ik, zeggen dat ik toch regelmatig partijen heb geholpen bij het naar voren brengen van hoe het precies zat, ook in een concrete zaak voor de rechter. We moeten niet gaan leunen op het misverstand dat een advocaat een partijvertegenwoordiger is en dus niet te vertrouwen is.

De **voorzitter**:
Dat is ook niet de suggestie die werd gewekt. Gaat u verder met uw beantwoording.

Minister **Grapperhaus**:
Dan vroeg de heer Sneller wat ik zou gaan doen met de motie over voorwaarden bij een hoge transactie. Ik denk dat het goed is om nog even met elkaar vast te stellen dat wij aan dat wetsvoorstel werken, maar dat het OM ondertussen al een onafhankelijke commissie heeft ingesteld die de hoge transacties beoordeelt. Ik vind dat zelf echt veel verstandiger. Ik vind niet dat een Minister daarbij betrokken moet zijn. Dat moet echt gedaan worden door experts, door kenners die ook geen politieke rol hebben. We doen dat nu dus voorlopig zo. Het wetsvoorstel is op 11 maart in consultatie gebracht. De ontvangen consultatieadviezen worden momenteel in het wetsvoorstel verwerkt. Daarna zal het wetgevingstraject worden vervolgd. Daarin zitten uiteraard ook alle aspecten die in de motie-Van Nispen/Groothuizen aan de orde zijn gesteld. Dat is dan weer een andere motie-Van Nispen/Groothuizen.
Dan had ik een aantal vragen over aangiften.

De heer **Sneller** (D66):
Dit is geen interruptie.

De **voorzitter**:
Het lijkt er verdacht veel op.

De heer **Sneller** (D66):
Dit is een verduidelijking van de vraag die ik heb gesteld. Ik had al een compliment uitgedeeld omdat die motie nu wordt uitgevoerd. Maar de andere motie, waar inderdaad toevallig ook de namen van de heer Groothuizen en de heer Van Nispen onder staan, maar ook die van collega's van GroenLinks, DENK en de PvdA, gaat nu juist over wat daarna gebeurt. De rechterlijke toetsing is voordat de transactie wordt aangegaan. Dit gaat over de uitvoering van de voorwaarden nadat zo'n transactie is afgesproken.

Minister **Grapperhaus**:
Daarom verwees ik naar de consultatiefase. Dat zal mede daaruit naar voren moeten komen. Een hoge transactie moet inderdaad worden beoordeeld op wat die inhoudt. Dat is dan de betaling, om het zo maar te zeggen. Maar vervolgens heb je ook de nevenvoorwaarden en de wijze waarop daarmee wordt omgegaan.

De heer **Sneller** (D66):
Voor en na komen uiteindelijk dus in hetzelfde wetsvoorstel?

Minister **Grapperhaus**:
In het consultatietraject komt dat ook naar voren.

Voorzitter. Dan is er de terechte vraag van mevrouw Kuik over de aangiften. Zij vroeg of er aangifte kan worden gedaan door de werkgever, om de werknemer te ontlasten. Ja, dat kan. Ik verwijs u naar de site veiligepubliekedienstverlening.nl. Die is een prima bron voor informatie over hoe agressie en geweld te voorkomen en naderhand te handelen. Ook voor de kijkers herhaal ik het: veiligepubliekedienstverlening.nl. Daar staat heel terecht: help je werknemer en doe bij voorkeur als werkgever aangifte. Zo ontzorg je de medewerker en ga je ook voor die medewerker staan. Een werkgever die aangifte doet van agressie en geweld geeft immers ook aan de agressor het signaal: dit gedrag tegen mijn mensen accepteer ik niet. Het is soms ook verstandig om als werknemer domicilie te kiezen op het adres van je werkgever. Dan blijf je beter buiten beeld als zo'n zaak gaat lopen.
De heer Ellian vroeg ook: kunt u bevestigen dat het doen van aangifte de norm wordt? Ja, wat mij betreft absoluut. De politie neemt de aangifte op van alle strafbare feiten tegen functionarissen met publieke taken, conform de eenduidige landelijke afspraken. Zij werkt er doorlopend aan om de bewustwording van die afspraken in de organisatie te verbeteren, conform de aanbevelingen van de evaluatie. Het is ook bekend dat het goed invoeren van dit soort nieuwe werknormen enige tijd kost. Het moet ook echt indalen in de organisatie, maar – dat was uw vraag – dit moet na enige tijd echt de norm zijn in de praktijk.
Mevrouw Kathmann vroeg naar het wetsvoorstel over straatintimidatie. Laat ik eerst maar even hardop zeggen dat ik met haar deel dat iedereen zich veilig moet voelen op straat en dat iedereen moet kunnen zijn wie hij of zij wil. Intimidatie in het openbaar, op straat hoort niet in Nederland thuis. Vooral seksueel intimiderend gedrag in het openbaar is helaas een wijdverbreid fenomeen. Om die reden heb ik de strafbaarstelling van seksuele intimidatie ook opgenomen in het wetsvoorstel Seksuele misdrijven. Dat wetsvoorstel is op 8 maart 2021 in consultatie gegaan. En o, wonder, die consultatie loopt begin volgende week af. Dan kunnen we daar dus ook echt verder mee. We hebben echt alles op alles gezet om ervoor te zorgen dat er middelen daarvoor waren en dat we daarmee door konden. En ere wie ere toekomt, daar hebben ook mevrouw Kuiken en in het verleden nog de heer Asscher van de PvdA een belangrijke rol bij gespeeld. Ik wil onderschrijven dat dit echt iets is wat bij de modernisering van onze zedenwetgeving hoort. De straf die op het plegen van seksuele intimidatie wordt gesteld is drie maanden hechtenis of een geldboete van € 8.700.
Voorzitter. Een aantal van u vroeg naar het initiatiefwetsvoorstel over antidiscriminatie met daarin een strafverzwaring. Ik begin met de vraag van mevrouw Kathmann daarover. Het kabinet heeft een positieve grondhouding – daar komt-ie weer! – ten opzichte van het wetsvoorstel-Buitenweg/Segers. Het is inderdaad begin dit jaar ingediend. Ik heb naar de initiatiefnemers toe aangegeven dat ik hen ook wil ondersteunen bij het in beeld brengen van eventuele financiële en operationele consequenties, want die zijn vanzelfsprekend ook van belang voor de politieke weging. Het finale kabinetsstandpunt van het huidige demissionaire kabinet of een volgend kabinet zal, zoals gebruikelijk, tijdens de mondelinge behandeling in de Tweede Kamer naar voren worden gebracht.
Tegen de heer Azarkan zeg ik dat we discriminatie en hatespeech op allerlei manieren bestrijden. Daar gaat ook dit kabinet onverminderd mee door. Afgezien van het initiatiefwetsvoorstel waarover ik het net had, worden er op dit moment geen wijzigingen in de wet voorzien. Ik blijf wel heel erg inzetten op het aanpakken van discriminatie. Zoals u heeft kunnen zien, heb ik per 1 april een Nationaal Coördinator Antisemitismebestrijding aangesteld. Mijn collega van BZK werkt op dit moment aan voorstellen voor een algemeen nationaal coördinator antidiscriminatie, in overeenstemming met de daarover ingediende moties van uw Kamer. Op 30 juno zullen collega Ollongren en ik met uw Kamer een debat hebben

over discriminatie. Ik geloof dat dat op de dag af precies een jaar is nadat we het vorige grote debat over dit onderwerp hadden. Ik hoop dat we dan ook echt een goed en kritisch debat kunnen hebben. Daarbij kijk ik ook even naar de heer Azarkan. Ik weet zeker dat hij daaraan zal bijdragen. Dit is een heel belangrijk onderwerp in onze vrije, op gelijkheid gebaseerde samenleving.
Voorzitter, over onze samenleving gesproken. We hebben enkele buurlanden. Een daarvan is Duitsland. Duitsland heeft een bewonderenswaardig goed rechtsstelsel, maar heeft toch een aantal andere beginselen, onder andere in het strafrecht. Het legaliteitsbeginsel dat daar in het kader van de strafvervolging speelt, is wat anders dan het opportuniteitsbeginsel dat wij kennen.
Maar eerst even iets over het ophelderingpercentage. De heer Van Nispen liet de juiste term al vallen. Wij kennen in Nederland al sinds enige jaren niet meer echt een oplospercentage, want daarbij kun je natuurlijk de ingewikkelde vraag krijgen wanneer dat dan aan de orde is. Wij kennen in Nederland een ophelderingspercentage. De laatste jaren is dat van 25,5% in 2016 naar 29,3% in 2019 gestegen. Dat ophelderingspercentage ligt onder het opsporings- en vervolgingsbeleid. Dat is toevertrouwd aan het Openbaar Ministerie en – laten we daar duidelijk over zijn – dat functioneert onder mijn politieke verantwoordelijkheid. In ons systeem is de vervolgingsbeslissing exclusief voorbehouden aan het Openbaar Ministerie. Dat is het vervolgingsmonopolie. Binnen de wettelijke kaders beslist het Openbaar Ministerie of een verdachte wordt vervolgd en zo ja, voor welk strafbaar feit en met welke afdoeningswijze. Dat is dan het opportuniteitsbeginsel.
Dat zijn fundamentele, breed gedragen uitgangspunten van het Nederlandse strafrecht, die – dat mag ik rustig zeggen, want ik studeerde ergens eind jaren zeventig, begin jaren tachtig – ook toen al in ons recht geworteld waren. Nou wil dat niet zeggen dat je je wortels niet af en toe eens aan een nader onderzoek zou kunnen onderwerpen, maar hier zien we dat het in ons strafrecht gewoon intrinsiek geregeld is. Bij de beslissing om niet te vervolgen maar om bijvoorbeeld te seponeren of een transactieaanbod te doen, hebben we ook in de huidige regeling de mogelijkheid van een beklagprocedure ex artikel 12 Strafvordering. Dat zijn allemaal zaken die in ons strafrechtstelsel met elkaar verbonden zijn. U mag altijd kritiek hebben – die heeft u ook – op de politiek verantwoordelijke Minister als dingen niet goed gaan, maar ik denk dat we in Nederland allemaal achter dat stelsel staan. Ik wilde overigens nog zeggen dat het gerechtshof in zo'n artikel 12-procedure dan een vervolgingsbevel kan geven. We zien ook met enige regelmaat gebeuren dat het gerechtshof zegt dat er toch vervolgd moet worden. Alles bij elkaar is het in ieder geval een stelsel waar een onderzoek naar een fundamentele wijziging ervan niet opportuun – met dat woord zou ik willen afsluiten – lijkt.

De **voorzitter**:
Goed. Een interruptie van de heer Van Meijeren.

De heer **Van Meijeren** (FVD):
Eerst even over het punt van de oplossingspercentages. De Minister zegt dat we het moeten hebben over «ophelderingspercentages». Dat lijkt me een semantische discussie, maar dat is prima. Het viel mij op dat de Minister aangaf dat het ophelderingspercentage gestegen is. Ik weet niet op welke cijfers de Minister zich beroept, want ik heb hier de meest recente cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek voor mijn neus en daarin zie ik: in 2010 27,6% en 2020 23,9%. Ik vraag mij dus af hoe de Minister, tenzij hij zich op andere cijfers beroept dan het Centraal Bureau voor de Statistiek, erbij komt dat het ophelderingspercentage zou stijgen.

Dan het tweede punt. Dat betreft de vraag of het wel of niet wenselijk is om een onderzoek te verrichten naar invoering van een legaliteitsbeginsel. Natuurlijk zitten er diverse haken en ogen aan en hangt het samen met andere aspecten van het strafrecht. Daarom pleit ik ook voor een onderzoek om te bekijken wat dat zou betekenen. Maar wat ook zorgwekkend is, is de trend dat er steeds meer gebruik wordt gemaakt van de bevoegdheid om van vervolging af te zien. In 2016 werd in 20% van de gevallen door het Openbaar Ministerie een onvoorwaardelijk sepot ingesteld. In 2007 was dat nog 10%. Waar ligt dat aan? Zou de Minister daarop willen reageren?

Minister **Grapperhaus**:
De cijfers die ik noemde, zijn de ophelderingspercentages van 2016 tot en met 2019. Die van 2020 heb ik op dit moment niet genoemd, maar het zou voor een volgend strafrechtelijk overleg zeker interessant zijn om met elkaar nog eens de corona crime monitor door te nemen, want de criminaliteit heeft gedurende een aantal maanden vorig jaar een heel ander gezicht gekregen dan we kenden. Ik noem maar wat: het aantal gevallen van zakkenrollen ging spectaculair omlaag, hetgeen met 1,5 meter afstand niet geheel onverwacht is natuurlijk, maar bijvoorbeeld ook het aantal woninginbraken ging omlaag, wat ook begrijpelijk is met veel meer mensen thuis. Wat spectaculair omhoogging, was cybercrime. Nogmaals, we zouden zeker bereid zijn ... Ik zou zeker bereid zijn – want u als Kamer bepaalt de agenda – om nog eens met elkaar door die cijfers heen te gaan, maar in de cijfers die de heer Van Meijeren noemt en die ik noem, bespeur ik dat het percentage al die jaren zo'n beetje tussen de 20% en de 30% kabbelt. Daar zitten geen wezenlijke, schokkende veranderingen in.
Het tweede punt is dat inderdaad het aantal onvoorwaardelijke sepots ten opzichte van lang geleden is toegenomen. Daar heb ik eerder uitvoerig aan uw Kamer in een brief over uiteengezet wat daar de achtergronden en oorzaken van zijn, die onder andere ook te maken hebben met het anders insteken op bepaalde kleine zaken. Maar waar het om gaat – en dat is de discussie die de heer Van Meijeren aan de orde stelt – is: vinden we dat het aan de orde is om ons stelsel nog eens fundamenteel te onderzoeken? En daarvan zeg ik heel eerlijk: daar hebben we op dit moment geen aanleiding toe. Want het stelsel fungeert binnen het geheel van het strafrecht al jaren zoals het is, en doet dat zeer naar behoren. Het is lastig om zonder meer vergelijkingen te trekken met landen om ons heen, omdat die vaak een ander stelsel hebben. Maar ik kan de heer Van Meijeren geruststellen en verwijzen naar allerlei internationale onderzoeken, die onder andere zijn gedaan vanuit de Raad van Europa, waarin Nederland, zowel het Openbaar Ministerie als onze politie, altijd in de hoogste regionen eindigen als het gaat om zaken als professionaliteit, integriteit en ook de mate waarin ook daadwerkelijk rechtsstatelijk afwikkeling op zaken wordt gegeven. Daar gaat het om. Vandaar dat ik wil eindigen met de woorden: het is niet opportuun om nu aan een fundamentele stelselwijziging te doen.

De heer **Van Meijeren** (FVD):
Wel interessant dat de Minister in zijn opmerking zegt dat het ophelderingspercentage stijgt. Voor het gemak het afgelopen jaar even buiten beschouwing gelaten, heeft men in de cijfers net een paar jaartjes gepakt waarin dat toevallig iets gestegen is, maar de trend van de afgelopen tien jaar is toch wel degelijk dat dat daalt. En dan verbaas ik me alsnog ook over het argument van de Minister om geen onderzoek in te stellen naar de wenselijkheid van de invoering van het legaliteitbeginsel. Hij zegt namelijk: nee, er is geen enkele reden om ons stelsel te willen wijzigen, want het fungeert en het gaat prima. Nou, ík vind dat wij, als wij zien dat in een van onze buurlanden, waar ze een ander stelsel hanteren, het

aantal misdrijven dat opgehelderd wordt dubbel zo hoog ligt, daar misschien best wel wat lessen uit te trekken hebben, en dat het bij ons misschien wel een stuk minder goed gaat dan de Minister veronderstelt. Want de politie kan wel professioneel en integer zijn, maar als er geen misdrijven worden opgelost, of dat al jarenlang rond de 25% kwabbelt, dan zou ik me als ik Minister was toch even achter mijn oren gaan krabben om te kijken of die cijfers niet zouden kunnen verbeteren.

Minister **Grapperhaus**:
Nou ja, het ingewikkelde is dat de wijze waarop naar het legaliteitsbeginsel in Duitsland zelf wordt gekeken, weer nader onderzoek vergt. Want de heer Van Meijeren presenteert het hier als een gegeven dat alles wat in Duitsland gebeurt onmiddellijk in opsporing en vervolging eindigt. Ik weet niet of ik dat overigens een plezierige maatschappij zou vinden, zeg ik als Minister van Justitie en Veiligheid. Er zal altijd, bij alles wat er gebeurt, een zekere – en mevrouw Kathmann verwees er al naar in een heel ander verband – foutmarge zitten in het geheel. Maar om daar nog even naar terug te gaan: wij hebben een heel belangrijk principe in ons strafrecht, en dat is dat ons onafhankelijke Openbaar Ministerie, echt internationaal gewaardeerd om zijn professionaliteit en integriteit, hetgeen is wat beoordeelt of het in een bepaalde kwestie, een bepaalde individuele zaak, opportuun is om te vervolgen, en zo ja op welke wijze. Dat is dus een rechtsstatelijk beginsel. Dat rechtsstatelijke beginsel staat er niet aan in de weg dat wij al jarenlang een heel behoorlijk ophelderingspercentage hebben – dat in ieder geval iets anders is dan oplossingpercentage. En het staat er ook niet aan in de weg dat wij – en dat blijkt ook wel in het strafrecht – een behoorlijk stabiele rechtsstaat hebben. Nou, en dan kom ik weer terug en herhaal ik voor de laatste keer: als ik dat soort kerngegevens pak, dan zie ik geen opportuniteit om dat aan een grote herziening te onderwerpen.

De **voorzitter**:
De heer Van Meijeren nog, heel kort, afrondend.

De heer **Van Meijeren** (FVD):
Ja, heel kort, even wat betreft die onafhankelijkheid van het Openbaar Ministerie. Het Openbaar Ministerie valt natuurlijk onder de volledige en directe verantwoordelijkheid van de Minister. De Minister kan algemene en bijzondere aanwijzingen geven, ook voor wat betreft vervolgingsbeslissingen. In de zaak-Wilders zien we ook dat daar de schijn van is dat daar gebruik van gemaakt wordt. Dus als het gaat over rechtsstatelijkheid, hebben we natuurlijk ook een verbod van willekeur en een rechtszekerheidsbeginsel. En je kunt ook stellen dat als de wetgever bepaalt dat een bepaalde gedraging strafbaar is en bewezen kan worden dat die gedraging is begaan en bewezen kan worden dat de dader strafbaar is, het dan misschien helemaal niet wenselijk is dat het Openbaar Ministerie gaat beoordelen of het wel of niet opportuun is om daarbij over te gaan tot vervolging. Daar zou ik toch nog graag een reactie op willen.

Minister **Grapperhaus**:
Ja, dat is nou lastig, want de heer Van Meijeren begint met een insinuatie die ik echt krachtig afwijs. En dat doe ik niet alleen op eigen gezag, want ik heb in de zaak-Wilders uitvoerig onderzoek laten doen door deskundigen buiten mijn ministerie, die – geloof ik, maar dat zal ik even laten nagaan – 5 miljoen documenten in proces hebben genomen om te bekijken, en daaruit is naar voren gekomen dat er geen sprake was van enige politieke beïnvloeding. Dat is ook nog eens niet lang daarna door het gerechtshof als zodanig beoordeeld. En het punt is natuurlijk dat dat de hoogste instantie is als het gaat om de vaststelling van het feit. Dus dan moeten

we toch echt oppassen om hier in een commissiedebat met insinuaties te komen dat daar mogelijk toch sprake van was.
Verder had de heer Van Meijeren het natuurlijk toch vóór dit debat kunnen uitzoeken, want hij is van een aantal dingen best op de hoogte, maar er is in het afgelopen decennium en zelfs langer niet een situatie geweest waarin een Minister van Justitie en Veiligheid, en daarvoor van Veiligheid en Justitie, en dáárvoor van Justitie, een aanwijzing heeft gegeven. En uit de Handelingen van deze Kamer blijkt dat ik niet alleen bij herhaling, maar zelfs tot in treurnis toe herhaald heb dat deze Minister, anders dan wanneer de Kamer mij daartoe zou verplichten, niet van plan is om een aanwijzing te geven aan het Openbaar Ministerie. En dat wil niet zeggen dat onze wet niet nog steeds deze bijkans dode letter in zich heeft. Het lid Groothuizen is vaak genoemd, maar dat was dan ook iemand die zeer juridisch met dit onderwerp begaan was, en hij heeft op enig moment ook gezegd: we zouden dat misschien uit ons Wetboek van Strafrecht moeten halen. Nou, dat is niet aan mij. Ik zou bijna willen zeggen «dat is aan een volgend ...», maar ik zal die woorden niet uitspreken. Maar ik denk wel dat we in deze rechtsstaat echt met elkaar bewerkstelligd hebben dat ik politiek verantwoordelijk ben, dus dat als het niet goed gaat, ik aanspreekbaar ben, bij wijze van spreken, politiek dan, maar ik bemoei me er inhoudelijk niet mee.

De **voorzitter**:
Omdat de heer Groothuizen hier niet is, geef ik de heer Sneller even één korte gelegenheid om hierop te reageren, maar daar laten we het dan bij.

De heer **Sneller** (D66):
Even feitelijk: dit initiatiefwetsvoorstel ligt bij de Raad van State. En we hebben in ieder geval ook vandaag van de Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak een ondersteunend advies gekregen.

De **voorzitter**:
Dank u wel. Ik wil u vragen om verder te gaan met de beantwoording. Ik hoop dat u al aardig ...

Minister **Grapperhaus**:
Ik heb nog maar iets van 35 mapjes, voorzitter.
Dan kom ik ook weer bij D66: het Actieplan tegen corruptie. Ik heb daar met belangstelling kennis van genomen, van dat actieplan van voormalig Kamerlid Maarten Groothuizen – het is één grote hagiografie vandaag, voorzitter. Met D66 ben ik van mening dat corruptie complex is, en de impact is groot. En daar moeten we ook echt aandacht aan besteden. Dat doen we ook, en expres ook in de aanpak van ondermijning, heel specifiek. Speerpunten daarbij zijn onder andere: aanpak van corruptie op mainports, lucht- en zeehavens, maar ook het ontwikkelen van een risicoanalyse corruptie, waarmee we inzicht krijgen op welke plekken een verhoogd risico bestaat. En de Rijksrecherche, het OM-onderdeel dat zich bezighoudt met ambtelijke corruptie, krijgt vanuit het brede offensief tegen ondermijning extra financiële middelen om de signalen en meldingen van ambtelijke corruptie nog meer op te pakken. Dus die voorstellen in het D66-plan zal ik ook betrekken bij de integrale beleidsreactie over de opvolging van de aanbevelingen van de OESO en de Verenigde Naties. Die is toegezegd in het voorjaar 2021, loopt enige vertraging op omdat de Verenigde Naties ietwat verlaat, pas na de zomer, hun evaluatierapport opleveren, maar ik zeg u met klem toe dat we, zodra we het hebben, daarmee in de tweede helft van 2021 bij uw Kamer komen. Dan hoop ik daarover verder te kunnen spreken.
Dan de inningspercentages van buitenlandse verkeersboetes, waar mevrouw Kuiken terecht naar vraagt. Van de 8 miljoen verstuurde boetes in 2020 gingen er bijna 900.000 de grens over. Het gemiddelde inningsper-

centage van al die buitenlandse boetes was in 2019 ruim 81%. Dat is de afgelopen jaren echt, mede ook dankzij aansporingen van uw Kamer, behoorlijk omhooggegaan. Ja, Frankrijk blijft inderdaad achter op dat percentage. Daarom heb ik op verzoek van uw Kamer een brief gestuurd aan mijn Franse collega, en de Fransen hebben gezegd dat zij daar serieus naar kijken. Daar past wel enige terughoudendheid, want ik heb gewoon geen mogelijkheden, zoals u bekend is, gezien mijn toch territoriaal begrensde rechtsmacht – ik zou soms weleens anders willen – om inwoners van andere lidstaten tot naleving te dwingen. Ik heb geen zicht op hoe Nederlanders hun boetes in het buitenland betalen; die inning ligt bij andere lidstaten. Er zijn op Europees niveau geen afspraken gemaakt om die cijfers structureel met elkaar te delen. Maar ik zeg wel dat ik de gedachte om daar misschien toch eens verder in te gaan, interessant genoeg vind om daar toch weleens nader onderzoek naar te laten doen in Europees verband, en ook bij de Europese overleggen hier aandacht voor te vragen. Dit zou nog weleens een extra iets aan boetebetalingen kunnen opleveren.
De heer Van Nispen vroeg terecht veel aandacht voor die kwestie van het draagkrachtbeginsel bij geldboetes. Rechters kunnen op grond van het Wetboek van Strafrecht nu al rekening houden met de draagkracht van de verdachte en een geldboete naar beneden of naar boven bijstellen. In december 2020 is een onderzoeksrapport opgeleverd over dat draagkrachtbeginsel, en daarom worden alternatieve toepassingen van dat draagkrachtbeginsel verkend. Nou, dat kent u. Nu was het zo dat het Openbaar Ministerie en de advocatuur daar alsnog enigszins verschillend op hebben gereageerd. De Raad voor de rechtspraak heeft gezegd dat hij meer tijd nodig heeft om hierop te reageren. En ik vind wel – en dat vinden wij beiden, mijn collega Dekker en ik – dat hierbij aan de rechtspraak een voortrekkersrol is voorbehouden, want het gaat over de manier waarop je in concrete strafzaken invulling geeft aan de rechterlijke straftoemetingsfeiten. Ik heb begrepen dat men in de tweede helft van het jaar met bevindingen en mogelijk met voorstellen komt, en dan zal ik die ook direct met uw Kamer delen.
Dan heb ik nog de vraag van de heer Azarkan over digitalisering als laatste. Ik wil hem wel meegeven dat ik altijd zo duidelijk mogelijk probeer te zijn, maar ik zal zijn kritische opmerking betrekken bij de verzending in oktober 2021 van de eerstvolgende halfjaarrapportage. Ik zeg bij dezen dus toe dat als ik zeg dat ik transparant ben, dat ook betekent: begrijpelijke inhoudelijke taal.
Voorzitter, dit waren volgens mij alle vragen die er nog lagen.

De **voorzitter**:
Ja. O, meneer Ellian mist nog een antwoord.

De heer **Ellian** (VVD):
Mijn vraag over de snelrechtgrond.

De **voorzitter**:
Die is speciaal even achtergehouden.

Minister **Grapperhaus**:
We gaan voortaan niet alleen brieven «mede namens» doen, maar ook beantwoordingen.
Voorzitter. De wet vereist dat er sprake is van maatschappelijke onrust, voordat de snelrechtgrond kan worden toegepast. Aan de rechtercommissaris is de taak toebedeeld om in een concrete strafzaak te beslissen over de toepasselijkheid van de snelrechtgrond en om in verband daarmee te beoordelen of aan de voorwaarde van maatschappelijke onrust is voldaan. Dat uit het evaluatierapport blijkt dat in de rechtspraktijk onduidelijkheid bestaat omtrent de definitie van het begrip

«maatschappelijke onrust», heb ik onder de aandacht gebracht bij het Openbaar Ministerie en de rechtspraak, want daarover moeten we natuurlijk wel met elkaar goede scherpte hebben.

De heer **Ellian** (VVD):
Ziet de Minister een rol voor ons weggelegd? Je kan ook redeneren: de grond is opgenomen in de wet, maar uit de toelichting en de wetssystematiek blijkt niet voldoende duidelijk hoe je de grond moet toepassen. Of bent u positief gestemd en zegt u: die duidelijkheid komt wel uit de praktijk?

Minister **Grapperhaus**:
Dat laatste. Ik ben daar positief over gestemd, maar met mijn rechtpraktiserende hart zeg ik, als u begrijpt wat ik bedoel, dat wij een rechtspraak hebben die ook echt op een goede manier duidelijkheid moet verschaffen als er een onduidelijkheid is.

De **voorzitter**:
Dank u wel. Daarmee eindigt de eerste termijn van de zijde van de regering. Ik neem aan dat er behoefte is aan een tweede termijn. Daarvoor hebt u een derde van de spreektijd in eerste termijn, en dat is 1 minuut 20. Dat zijn de regels en daar zult u het mee moeten doen.
Het woord is aan de heer Van Nispen van de SP.

De heer **Van Nispen** (SP):
Dank u wel, voorzitter. De SP ziet nog steeds hele grote risico's bij die zelfonderzoeken door advocaten. Het gaat ons dan niet eens zozeer over de zelfonderzoeken zelf als wel over het feit dat ze nu zo gretig door justitie worden gebruikt. Eerst moedigde de Minister het OM nog aan om dat vooral te gaan doen. De Minister toonde zich daar een voorstander van, maar ik hoor hem dat nu niet meer zeggen. Ik vind echter wel dat hij de risico's onvoldoende onderkent en daarom herhaal ik mijn voorstel om voorlopig te stoppen met het gebruik van zelfonderzoeken door justitie, omdat de risico's gewoon te groot zijn. Daarbij komt dat als Jan met de pet verdacht wordt van een strafbaar feit, hij zijn advocaat ook geen onderzoek voor hem mag laten doen om dat vervolgens aan te leveren bij het Openbaar Ministerie. Dat werkt dus heel anders als het gaat om grote witteboordencriminelen! Ik verwees er al naar. Volgens mij is het dus heel onverstandig en daarom ons voorstel.
Mijn tweede en laatste punt is dat de SP echt vindt dat we toe moeten naar eerlijke boetes. Gelijke bestraffing voor zeer ongelijke gevallen is volgens mij echt niet eerlijk. Dat kan beter. Als we nu niets doen, is dat volgens mij oneerlijk en vergroot dat alleen maar de tegenstellingen in onze samenleving. Het is een principiële discussie, waar de Minister vandaag eigenlijk niks over zegt, maar in zijn brief schreef hij nog wel: willekeur leidt tot het risico op rechtsongelijkheid. Ik vind het daarom jammer dat de Minister nu zegt: ik wacht wel even op de rechtspraak en verder doe ik niets. Een nader onderzoek naar het hoe zou heel zinvol zijn, omdat het volgens mij heel goed is om te kijken naar de ervaringen in andere landen. Die onderzoekers zeggen ook niet voor niets dat het nu aan de politiek is. Het is niet alleen aan de rechtspraak, maar ook aan de politiek, omdat het ook kan gaan om OM-boetes of verkeersboetes, waar de rechter juist niet zo heel erg veel mee te maken heeft. Ik hoor de Minister daar graag nader over.
Voorzitter, ik zou tot slot graag een tweeminutendebat aanvragen.

De **voorzitter**:
Genoteerd. Meneer Ellian, VVD.

De heer **Ellian** (VVD):
Dank, voorzitter. Ik dank ook beide Ministers voor de beantwoording.
Ik heb eigenlijk maar één punt in tweede termijn. Het woord «punt» is dan eigenlijk al meteen de verkeerde woordkeus, besef ik nu, want het gaat om de herziening van het Wetboek van Strafvordering. Ik ben blij dat mijn woorden zo zijn overgekomen dat u weet dat ik die omarm. Ik vind het namelijk zeer belangrijk.
Ik ben voor nu blij met de antwoorden van de Minister. Er wordt veel gedaan en ik dank vanaf deze plek dan ook nogmaals degenen die daaraan werken. Mogelijk zal ik in de eerstvolgende procedurevergadering zelf een voorstel doen aan deze commissie om toch even te kijken hoe we om moeten gaan met deze hele grote herziening, de eerste sinds 1926, van het Wetboek van Strafvordering. Er komt ook nog een innovatiewet aan en bij dat alles hebben we te maken met implementatieaspecten en technische aspecten. Ik vind het ontzettend belangrijk dat we dit als nieuwe commissie met elkaar goed doorakkeren, omdat het een van de nieuwe verbeterde fundamenten van de rechtsstaat moet worden. Dat was het, voorzitter.

De **voorzitter**:
Dank u wel. Meneer Ellian, ik zeg vast tegen u dat het denken over hoe dit allemaal in de commissie aan de orde zou moeten komen, al is gestart. Er is een notitie en er zijn ... Ik hoor zeggen dat het in de kennisagenda zit. Dus voordat u nu heel veel werk gaat verrichten, zou ik u eerst bij de griffie op de hoogte stellen van wat er al in de pijplijn zit.

De heer **Ellian** (VVD):
Dat ga ik zeker doen, voorzitter.

De heer **Sneller** (D66):
Sorry, maar dat werk komt nog voor de heer ...

De **voorzitter**:
Zeker. Maar er is al wel nagedacht over de planning et cetera.
Het woord is aan de heer Sneller, D66.

De heer **Sneller** (D66):
Nee, ik wilde zeggen: het werk voor de heer Ellian komt nog als hij door de commissie tot rapporteur wordt benoemd op het Wetboek van Strafvordering en wij de artikelsgewijze behandeling gaan doen onder zijn bezielende leiding. Er is helemaal werk voor hem aan de winkel om dit wetsvoorstel er ook doorheen te krijgen.
Ik dank de bewindspersonen voor de uitgebreide beantwoording. De Minister voor Rechtsbescherming is vertrokken. Ik snap dat heel goed, maar de twee brieven die we van hem hebben gekregen, over gratie en over zijn inzet daarbij, kan ik nog steeds niet bij elkaar krijgen. Ik concludeer toch dat het wél zijn inzet was om gratie te voorkomen, ook al schreef hij gisteren aan ons dat het zijn inzet niet was om gratie te voorkomen. Maar ik ben, even vooruitblikkend, vooral blij dat we de discussie daarover met hem aan kunnen gaan. Als er een tweeminutendebat komt, moet ik even kijken wat ik ga doen, want ik denk dat de ambitie voor het tempo nog niet helemaal is wat het zou moeten zijn.
Ik dank tot slot deze Minister voor zijn verdere beantwoording.

De **voorzitter**:
Mevrouw Kuik, CDA.

Mevrouw **Kuik** (CDA):
Voorzitter. Ook van mijn kant dank aan de bewindspersonen voor de beantwoording.

Het is mooi dat de Minister heil ziet in het maken van afspraken in Europa. Hij is in ieder geval bereid om in Europa te gaan kijken hoe we de inningspercentages van verkeersboetes omhoog kunnen krijgen. Ik ben wel nieuwsgierig naar het moment waarop we hierover iets te horen zouden kunnen krijgen.
Het is verder mooi om te zien dat het dus al kan en dat werkgevers aangiftes overnemen van hulpverleners die bedreigd worden. Ik heb net op de site www.veiligepubliekedienstverlening.nl gekeken en daar zag ik het op staan. Ik ben wel benieuwd of werkgevers het ook daadwerkelijk oppakken. Ik denk dat het wel aardig is om dat in de gaten te houden.
Tot zover.

De **voorzitter**:
Dank u wel. Mevrouw Kathmann heeft geen behoefte aan een tweede termijn. Meneer Van Meijeren, FVD.

De heer **Van Meijeren** (FVD):
Dank u wel. Ook dank van mijn kant voor de beantwoording.
Ik betreur het toch wel dat de Minister geen behoefte heeft aan een onderzoek naar de mogelijkheid om het Duitse systeem van opsporing en vervolging in Nederland in te voeren. Maar dat is tot daaraan toe. De reden die daarvoor wordt genoemd, namelijk dat het in Nederland toch wel prima gaat en dat het naar behoren functioneert, vind ik toch tamelijk zorgwekkend, aangezien de opsporingspercentages in Duitsland meer dan dubbel zo hoog liggen. Ik hoop daarom dat we in het volgende kabinet een Minister krijgen zonder zesjesmentaliteit, een Minister die daadwerkelijk misdrijven wil aanpakken en die daar ook voluit naar streeft.

De **voorzitter**:
Dank u wel. Meneer Azarkan, DENK.

De heer **Azarkan** (DENK):
Voorzitter, dank. De fascinatie van mijn linkerbuurman voor Duitsland neemt toch onrustbarende vormen aan!
Ik weet dat de Minister zichzelf graag kietelt op dit punt, maar de Minister zei tussen neus en lippen door dat we 300 miljoen hebben geïnvesteerd in de politie. We zullen op een ander moment – het AO Politie staat weldra op de agenda – praten over onder andere de capaciteit, want daar ligt nog een behoorlijke uitdaging.
Er is één toch wel belangrijk punt blijven liggen. Het is er weer één uit de oude doos, maar dat punt is de motie-Rosenmöller en het bijbehorende onderzoek. Daarin viel mij één ding op en wel wat er staat over de wijze van bekostiging. Er staat namelijk dat die primair is gericht op de individuele organisaties en niet op het bevorderen van ketensamenwerking. Nou lijkt mij dat nogal problematisch als de keten steeds belangrijker wordt. Vindt de Minister dat ook? Als die afhankelijkheid belangrijker wordt en we meer gaan digitaliseren, wordt dat volgens mij echt steeds belangrijker. Ik vond dat daarom toch wel een fundamenteel punt, maar ik realiseer me dat dat natuurlijk in een tweede termijn niet heel snel beantwoord zal gaan worden. Maar goed, misschien kunnen we er een andere keer bij stilstaan.
Dank.

De **voorzitter**:
Dank u zeer. Meneer Sneller, weer geen interruptie?

De heer **Sneller** (D66):
Het is een interessant punt dat de heer Azarkan aansnijdt. Hij heeft volgens mij ook het Rekenkamerrapport gelezen over samenwerking in de strafrechtketen. Ziet hij misschien ook een link tussen enerzijds die

financiering en anderzijds die samenwerking in de strafrechtketen en de onvolkomenheden op het terrein van Justitie en Veiligheid?

De heer **Azarkan** (DENK):
Daarom zei ik al: als we dit in de tweede termijn even tussen neus en lippen door doen, doen we het geen recht. Maar het is ook wel lastig, want we hebben 25 punten op de agenda staan. En dan zijn er zelfs zulke knappe collega's dat ze er nog een 26ste punt aan toe weten te voegen. Die hebben zelfs niet genoeg aan die 25 punten! Ik wil hier best wel langer over doorpraten, maar ik vind dat het nu te snel en te kort zou moeten. Maar ik zie het punt dat de heer Sneller aansnijdt.

De **voorzitter**:
Dank u wel. Dan komen we nu toe aan de tweede termijn van de zijde van de regering. Het woord is aan de Minister van Justitie en Veiligheid.

Minister **Grapperhaus**:
Voorzitter. Die beantwoording doe ik natuurlijk mede namens mijn collega, de Minister voor Rechtsbescherming. Ik denk dat u daar begrip voor zult hebben.
De heer Van Nispen bracht twee echt belangrijke punten op. Ik hoop dat we elkaar daar toch nog wat weten te naderen. Eerst het draagkrachtbeginsel en de boetes. Ik interpreteer het zo dat de heer Van Nispen eigenlijk vraagt of er in de rechtspraak toch niet af en toe sprake is van willekeur. Daarover heb ik nu juist gezegd dat ik vind dat de rechtspraak aan zet is om te reageren op het onderzoeksrapport. Ik zeg daarbij wel tegen de heer Van Nispen dat we daarmee niet zeggen: wat de Raad voor de rechtspraak zegt, is hoe we verdergaan. Maar ik vind het wel echt van belang dat wij vanuit die hoek, toch de meest wezenlijke in dit geheel, horen hoe men er daar tegen aankijkt. Zo men bepaalde observaties van de onderzoekers deelt, dan hoor ik graag wat men denkt dat wij daarmee zouden moeten doen. Kijken naar het buitenland hoort daar zeker bij. Dat wil ik echt onderstreept hebben, want dat moeten we zonder meer doen.
Voorzitter, op straffe dat ik uw geduld mogelijk uitput, zal ik toch nog voorzichtig iets proberen te zeggen over die zelfonderzoeken. Ik denk dat het Openbaar Ministerie en ook deze Minister onderschrijven dat de bewijskracht van een rapport ... Ik denk overigens dat ik dat van het begin af aan heb gedaan. Ik denk dan aan een rapport dat een advocaat inlevert, nadat hij heeft gesproken met werknemers van een bedrijf dat mogelijk wordt verdacht van bepaalde vergrijpen, bijvoorbeeld een milieudelict. Er wordt met werknemers gesproken door die advocaat en hij levert de rapportages daarvan in. Misschien levert hij die ook nog wel in met geluidsbanden of wat dan ook erbij, maar daar gaat het mij nu even niet om. Dan is dat uiteindelijk een mogelijk bewijsmiddel dat het Openbaar Ministerie een bepaald gewicht kan meegeven in de eventuele strafzaak. Het is aan het Openbaar Ministerie om vervolgens te beoordelen of er bijvoorbeeld nader onderzoek moet worden gedaan of dat er andere bewijsmiddelen moeten komen. Ik geef toe dat dat in een wat grotere vorm ... Maar dat heb je natuurlijk als het gaat om een groot milieuschandaal, want dan is het qua feiten veel omvangrijker. Maar wat je eigenlijk in de kleinste schaal ziet, waar een advocaat ook met een verklaring van zijn cliënt naar het politiebureau kan komen, is toch ook dat ... In die verklaring vertelt de cliënt dan dus wat er is gebeurd. Dan kan het nog heel vaak reden zijn voor het Openbaar Ministerie om in individuele strafzaken te zeggen: die cliënt willen we toch ook nog horen. Ik wou dus even aangeven dat ik echt niet heb gezegd en ook niet zal zeggen dat zo'n onderzoek een soort absoluut bewijs is dat gelijk is te stellen aan een verhoor door de politie of een verhoor door een officier van justitie op de zitting. Laat ik dat hier dan maar echt even zeggen.

Ik heb alle begrip voor de motie-Groothuizen/Van Nispen (31 753, nr. 207) die zegt: kijk nou of je toch beter kunt onderzoeken of dat wettelijk kan worden ingekaderd. Daar zijn we mee bezig en dat komt zo spoedig mogelijk. Ik haak dan verder een heel klein beetje aan bij een punt dat de heer Van Meijeren aanbracht, door te zeggen: ons Openbaar Ministerie heeft wel een grote mate van professionaliteit in het werk dat het doet en dat de onderscheiden mensen die daar werken doen. Dat is gewoon echt goede kwaliteit! Dat zeg ik niet vanuit mezelf, want dat is gestoeld op een onafhankelijke beoordeling. We moeten er dus op kunnen vertrouwen dat ze in die periode tot aan dat WODC-onderzoek heel goed kunnen toetsen wat ze aan het zelfonderzoek door de advocaat hebben. Daar zou ik toch echt in willen persisteren, want anders zou uw Kamer moeten zeggen: wij gaan een aanwijzing geven aan het OM op dat punt. En dat zouden we wat mij betreft niet moeten doen.
Voorzitter. Dan kom ik bij de heer Ellian en zijn voorstel voor de procedure. Het zit inderdaad al bij de griffie in de kennisagenda, maar ik ben uiteraard te allen tijde, zo u dat op prijs zou stellen, beschikbaar om met uw Kamer te spreken over de voortgang van dit wezenlijke voorstel.

De heer **Ellian** (VVD):
Eén korte vraag. Zou de Minister kunnen aangeven of het lukt om dit kalenderjaar nog de herziening van Strafvordering naar de Kamer te sturen? Dit omvangrijke boekwerk ligt nu volgens mij al twee maanden bij de Raad van State. Denkt u, Minister, dat dit lukt, want enige ambitie op dit belangrijke dossier zou wel fijn zijn?

Minister **Grapperhaus**:
Laat ik het dan maar even heel kort zeggen: er is mij alles aan gelegen om te zorgen dat dit nog dit kalenderjaar komt. Ik hoop ook zeker dat uw Kamercommissie en de Tweede Kamer breed dat willen onderschrijven en stimuleren. Ik zei al in mijn eerste termijn dat de modernisering van het Wetboek van Strafvordering geen heel mediageniek onderwerp is, maar voor onze samenleving is het echt van heel groot belang dat we dat gaan doen. We moeten de hele digitale samenleving daarin op een goede manier verwerken, want dan kunnen we veel meer gaan werken met moderne bewijsmethoden en wat dies meer zij. Ik noem maar een paar dingen.

De heer **Ellian** (VVD):
Heel kort, want ik begin na negen weken te leren hoe de procedure werkt. Het is even wennen als nieuw Kamerlid! Mag ik het opvatten als een toezegging dat het voor het einde van dit kalenderjaar naar de Kamer komt?

Minister **Grapperhaus**:
Ik heb gezegd: er is mij alles aan gelegen. U mag mij hier tot aan het reces en na het reces wekelijks op aanspreken, maar ik ga er álles aan doen. Een toezegging zou impliceren, voorzitter, dat ik tot en met 31 december aanstaande een soort vrij parkeren zou hebben op deze stoel en dat lijkt mij rechtsstatelijk niet helemaal juist.

De **voorzitter**:
Los daarvan, het is geen toezegging in de zin van ons reglement. Maar goed, helderder gaat het niet worden, meneer Ellian.

De heer **Ellian** (VVD):
Uitstekend.

De **voorzitter**:
Gaat u verder. Het is niet per se verplicht om de tijd tot halfzes vol te praten. Het mag ook eerder stoppen!

Minister **Grapperhaus**:
Voorzitter, het is op zichzelf al opmerkelijk dat ik moet zeggen dat ik mevrouw Kathmann van de PvdA ter rechterzijde bespeur, maar ik bespeur dus ter rechterzijde bij haar wel wat emoties. Ik wilde daar even wat ruimte voor geven. Dat was mijn enige gedachte.

De **voorzitter**:
Dat is heel verstandig, want zo komen we het leven goed door.

Minister **Grapperhaus**:
Voorzitter, als wij allebei niet langer gewenst zijn in dit huis, weten we dat we met wandelstokken en strohoedjes nog heel veel in het land kunnen doen.
Voorzitter. Ik wil het WODC vragen om dat onderzoek naar internationale boetes op te nemen in de programmering. Ik kijk daarbij dus even naar mevrouw Kuik. Ik zal u na de zomer echt informeren of we dat inderdaad ingebed hebben en hoe dat gaat lopen. Ik zal de komende tijd waar mogelijk gaan kijken of we dat Europees in de groep kunnen gooien.
Voorzitter. Volgens mij heb ik alle punten van de heer Sneller gedaan.
De heer Azarkan is vertrokken, maar ik ben naar aanleiding van een vraag van de heer Sneller wel degelijk ingegaan op de motie-Rosenmöller. Eind 2021 ... Nee! Ik heb daar al het een en ander over gezegd. Na de zomer gaan we daarmee door.
Voorzitter. Het is tien minuten voor halfzes, ...

De **voorzitter**:
Zeker.

Minister **Grapperhaus**:
... maar ik vrees dat het me niet meer lukt. Ik geef het op.

De **voorzitter**:
Het wordt geen filibuster. Daarmee komen we aan het einde van dit commissiedebat. Ik neem met u nog even de toezeggingen door.
- De Minister voor Rechtsbescherming stuurt in de tweede helft van 2021 een brief over het beleids- of wetstraject inzake levenslang.
- De Minister van Justitie en Veiligheid zegt toe de Kamer voor het zomerreces te informeren over de overleggen die zijn gevoerd en de prioriteiten naar aanleiding van de motie-Van Nispen (35 564, nr. 14).
- De Minister van Justitie en Veiligheid zal de Kamer na de zomer informeren over de inning van buitenlandse boetes.

Ten slotte deel ik u mee dat er een tweeminutendebat is aangevraagd door de heer Van Nispen van de SP. Hij zal dan ook de eerste spreker zijn.
Daarmee eindigt dit commissiedebat. Ik dank de beide bewindspersonen en in het bijzonder de Minister van Justitie en Veiligheid, hun ambtenaren, de leden en onze onvolprezen ondersteuning in alle denkbare gedaanten. Ik dank ten slotte iedereen thuis. Ik wens u allen nog een mooie dag!

Sluiting 17.22 uur.